

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2018-2019**

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
του Πέτρου Ν. Μπίνου
Α.Μ.: 1218Μ046**

**Η Ασπίδα Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων, απο το επίπεδο
της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε αυτό των Ηνωμένων Πολιτειών
Αμερικής**

Επιβλέπων Καθηγητής: Βασίλειος Χατζόπουλος

Αθήνα, Δεκέμβριος 2019

**Η Ασπίδα Προστασίας των Προσωπικών Δεδομένων, απο το
επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε αυτό των Ηνωμένων
Πολιτειών Αμερικής**

ΔΗΛΩΣΗ ΠΕΡΙ ΜΗ ΠΡΟΣΒΟΛΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

Προσβολή πνευματικής ιδιοκτησίας θεωρείται η ολική ή μερική αναπαραγωγή του έργου άλλου προσώπου ή η παρουσίαση του έργου κάποιου άλλου ως προσωπικού του γράφοντος. Το Πανεπιστήμιο λαμβάνει πολύ σοβαρά υπόψη και καταδικάζει τη προσφυγή σε τέτοιου είδους πρακτικές απ' τους μεταπτυχιακούς φοιτητές του. Σε περιπτώσεις πρόδηλης ή εκ προθέσεως προσβολής πνευματικής ιδιοκτησίας, τα αρμόδια όργανα της σχολής δύναται να επιβάλλουν ως κύρωση έως και την οριστική διαγραφή από το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης.

Κατά την εκπόνηση διπλωματικής εργασίας, οι μεταπτυχιακοί φοιτητές οφείλουν να τηρούν τις ακόλουθες κατευθυντήριες οδηγίες:

1. Η διπλωματική εργασία πρέπει να αποτελεί έργο του υποβάλλοντος αυτήν φοιτητή.
2. Η αντιγραφή ή η παράφραση έργου τρίτου προσώπου αποτελεί προσβολή πνευματικής ιδιοκτησίας και συνιστά σοβαρό αδίκημα, ισοδύναμο σε βαρύτητα με την αντιγραφή κατά την διάρκεια της εξέτασης. Στο αδίκημα αυτό περιλαμβάνεται τόσο η προσβολή πνευματικής ιδιοκτησίας άλλου φοιτητή όσο και η αντιγραφή από δημοσιευμένες πηγές, όπως βιβλία, εισηγήσεις ή επιστημονικά άρθρα. Το υλικό που συνιστά αντικείμενο λογοκλοπής μπορεί να προέρχεται από οποιαδήποτε πηγή. Η αντιγραφή ή χρήση υλικού προερχόμενου από το διαδίκτυο ή από ηλεκτρονική εγκυκλοπαίδεια είναι εξίσου σοβαρή με την χρήση υλικού προερχόμενου από τυπωμένη πηγή ή βάση δεδομένων.
3. Η χρήση αποσπασμάτων από το έργο τρίτων είναι αποδεκτή εφόσον αναφέρεται η πηγή του σχετικού αποσπάσματος. Σε περίπτωση επί λέξει μεταφοράς αποσπάσματος από το έργο άλλου, η χρήση εισαγωγικών ή σχετικής υποσημείωσης είναι απαραίτητη, ούτως ώστε η πηγή του αποσπάσματος να αναγνωρίζεται.
4. Η παράφραση κειμένου, αποτελεί προσβολή πνευματικής ιδιοκτησίας.
5. Οι πηγές των αποσπασμάτων που χρησιμοποιούνται θα πρέπει να καταγράφονται πλήρως σε πίνακα βιβλιογραφίας στο τέλος της εργασίας.

6. Η προσβολή πνευματικής ιδιοκτησίας επισύρει την επιβολή κυρώσεων. Κατά την απόφαση επί των ενδεδειγμένων κυρώσεων, τα αρμόδια όργανα της Σχολής θα λαμβάνουν υπόψη παράγοντες όπως το εύρος και το μέγεθος του τμήματος της εργασίας που οφείλεται σε προσβολή πνευματικής ιδιοκτησίας. Οι κυρώσεις θα επιβάλλονται, ύστερα από γνώμη της τριμελούς εξεταστικής επιτροπής και εισήγηση του οικείου Τομέα, και μπορούν να συνίστανται στον μηδενισμό της διπλωματικής εργασίας (με ή χωρίς δυνατότητα αυθυποβολής), την διαγραφή από το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης, καθώς και την επιβολή πειθαρχικών ποινών, όπως η αναστολή της φοιτητικής ιδιότητας.

Βεβαιώνω ότι η διπλωματική εργασία, την οποία υποβάλλω, δεν περιλαμβάνει στοιχεία προσβολής πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως αυτά προσδιορίζονται από την παραπάνω δήλωση, τους ρόλους της οποίας διάβασα και αποδέχομαι.

Παρέχω την συναίνεση μου, ώστε ένα ηλεκτρονικό αντίγραφο της διπλωματικής εργασίας μου να υποβληθεί σε ηλεκτρονικό έλεγχο για τον εντοπισμό τυχόν στοιχείων προσβολής πνευματικής ιδιοκτησίας.

20.12.2019, Πέτρος Ν. Μπίνος

“Generation X. Generation Y. These are yesterday’s labels. They don’t really capture who we are today. We are Generation Google.”

Daniel J. Solve, *The Future of Reputation: gossip, rumor and privacy on the internet*

Πρόλογος

Οι Παγκόσμιες ροές των προσωπικών δεδομένων διαδραματίζουν σήμερα μέγιστη σημασία σε σχέση με το χθες. Η πολυπλοκότητα όμως των διαφόρων νομοθεσιών για την προστασία των δεδομένων αυτών, τα θέτουν σε κίνδυνο τόσο μεταξύ των χωρών εντός του πεδίου της ΕΕ, πόσο μάλλον όταν αυτά εξέρχονται εκτός αυτής, όπως για παράδειγμα στον τεράστιο χώρο των ΗΠΑ. Επομένως το ανακύπτον ζήτημα είναι, τα προσωπικά δεδομένα και η γεφύρωση της διατλαντικής προστασίας.

Η εξέταση του θέματος αυτού, θα αναλυθεί γύρω από τις αντίστοιχες νομικές ταυτότητες προστασίας της ιδιωτικής ζωής των δεδομένων στην ΕΕ και ΗΠΑ. Θα προσδιορίσει τις διαφορές των δύο συστημάτων προστασίας με επίκεντρο το άτομο ως υποκείμενο δικαιωμάτων. Η ΕΕ δημιούργησε ένα νομικό πλαίσιο με γνώμονα την ταυτότητα του ατόμου ως “Ευρωπαίου Πολίτη”. Αντίθετα, οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, εστίασαν στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, προσεγγίζοντας το άτομο ως μέρος μιας ευρύτερης αγοράς. Ουσιαστικά επικεντρώθηκε στην προστασία του ατόμου-καταναλωτή.

Παρόλο που οι διαφορές είναι μεγάλες μεταξύ των δύο αυτών νομικών συστημάτων (ΕΕ-ΗΠΑ), υπάρχει ένα μονοπάτι στο οποίο βάδισαν, και διαδραμάτισε βασικό ρόλο στην αμοιβαία ανάπτυξη αποδεκτών προτύπων στην προστασία των δεδομένων. Το μονοπάτι αυτό αποτέλεσε το Privacy Shield. Μια συνθήκη - πλαίσιο μεταξύ ΕΕ-ΗΠΑ, που υπογράφηκε το 2016 κι έγινε δεσμευτικό το 2018¹. Επικουρικά πάντα με τον βασικό κανονισμό (GDPR), δημιούργησε το κυβερνητικό διάυλο για την επίλυση συγκρούσεων. Το μέλλον των δεδομένων και το δικαίο της ιδιωτικής ζωής στηρίζεται πλέον στην ανάπτυξη νέων αντιλήψεων περί προστασίας της ιδιωτικής ζωής.

¹ Penny Pritzker & Andrus Ansip, *Making a Difference to the World's Digital Economy*, U.S. DEPT OF CoM. (Mar. 11, 2016), <https://www.commerce.gov/news/blog/2016/03/making-difference-worlds-digital-economy-transatlantic-partnership> [<https://perma.cc/QS9J-M3P3>].

Συντομογραφίες

ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΗΠΑ	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
GDPR	General Data Protection Regulation
ΔΕΕ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκής Ένωσης
αρ.	αριθμός
βλ.	βλέπε
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων Ανθρώπου
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικ/των Ανθρώπου
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για την Λειτουργία της ΕΕ
ΧΘΔ	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων
FTC	Federal Trade Commission
NSA	National Security Agency
DPA	Data Protection Act
WP	Working Party
DOC	Department Of Commerce
ITA	International Trade Administration
DoJ	Department of Justice
DNI	Director of National Intelligence
PCLOB	Privacy and Civil Liberties Oversight Board

Περιεχόμενα

Εισαγωγή

Μέρος Πρώτο

1. Διάφορα Θέματα Διατλαντικότητας στην ΕΕ.....	14
1.1 Η Συνταγματική Προστασία της Δηκτικότητας.....	16
1.2 Οι μηχανές αναζήτησης και ο ρόλος τους στα προσωπικά δεδομένα.....	19
1.3 Η προστασία των δεδομένων έναντι των φορέων επεξεργασίας.....	21
2. Η κατοχύρωση του δικαιώματος στο έδαφος των ΗΠΑ.....	22
2.1 Πριν την Ασπίδα Προστασίας (Ιστορική αναδρομή και Μέλλον).....	25
2.1.1 Υπόθεση C-362/14 Maximillian Schrems κατά Data Protection Commissi- oner.....	28
2.1.2 Αποτελέσματα και Προοπτικές μετά τον “Ασφαλή Διμένα”.....	30
2.1.3 Περίληψη πλαισίου της “Ασπίδας Προστασίας”.....	31

Μέρος Δεύτερο

1. Πρώτη Επισκόπηση Εφαρμογής της Ασπίδας Προστασίας.....	38
1.1 Τα πρώτα ελαττώματα του Νομοθετικού Πλαισίου (Πολιτικές Εκτάσεις).....	40
1.2 Συμμόρφωση ως προς τις αρχές της Ασπίδας.....	43
1.3 Πρώτα συμπεράσματα λειτουργίας της Ασπίδας.....	44
2. Οι Προειδοποιήσεις της ΕΕ για την εφαρμογή της Ασπίδας στα ατομικά δικαιώματα.....	45
2.1 Υπάρχει δυνατότητα πρόσβαση στο τομέα στην δικαιοσύνης;.....	47
2.2 Οι Μηχανισμοί Λειτουργίας των αρχών της Ασπίδας.....	47

2.3 Ζητήματα Νομικών Συστημάτων ΕΕ-ΗΠΑ. Εναρμόνιση Πλαισίων.....	51
2.4 Θεωρίες και Πρακτικές Νομικής Σύγκλισης στο περιβάλλον της Ασπίδας.....	56
2.5 Νέες Δομές, Νέοι Δρόμοι;.....	59

Μέρος Τρίτο

Συμπεράσματα

1. Διασφαλίζει το Privacy Shield το μέλλον για την προστασία του απορρήτου;....	64
2. Επίλογος.....	66
3. Βιβλιογραφία – Πηγές.....	68

Εισαγωγή

1. Η Σημασία της Προστασίας Προσωπικών Πληροφοριών

Η αυξημένη διασυνοριακή κινητικότητα των προσωπικών δεδομένων στην σημερινή ψηφιακή κοινωνία, κατέστησε επιτακτική την ανάγκη να δημιουργηθεί ένα υψηλό επίπεδο προστασία στην ΕΕ και τις ΗΠΑ μέσω της νομοθεσίας περί απορρήτου των δεδομένων. Αυτή άλλωστε μαρτυρεί και το γεγονός ότι, η οικονομία των δύο πόλων (ΕΕ-ΗΠΑ) ΠΥ αφορά στο εμπόριο των ψηφιακών υπηρεσιών, ξεπερνά τα 310 δις δολάρια.² Τα δεδομένα αυτά, που αναφέρονται στην ψηφιακή οικονομία, αποτελούν την κεντρική ιδέα κυβερνητικής προστασίας στο πλαίσιο μια παγκόσμιας αγοράς. Ωστόσο, το όλο πλέγμα των διασυνοριακών σχέσεων επιδέχεται διαφορών μέσω των νομικών συστημάτων, με αποτέλεσμα οι ροές των προσωπικών δεδομένων εκτός της Ένωσης να τίθενται σε κίνδυνο. Ο κίνδυνος αυτός ξεκινά από τα σημεία κατά τα οποία, Πολυεθνικές Εταιρείες με έδρα τις ΗΠΑ, εξυπηρετώντας ιδιοτελή συμφέροντα ώστε να μονοπωλήσουν στην παγκόσμια αγορά, εξαρτώνται από την συλλογή και πρόσβαση σε δεδομένα και πληροφορίες (Data Access) των πολιτών της ΕΕ, ώστε μεταγενέστερα βάσει αυτών να προβούν στην κατάλληλη παροχή υπηρεσιών. Οι πάρει διακίνησης των δεδομένων αυτών, αποτελούν απειλή για τους πολίτες της Ένωσης κατά την ροή των δεδομένων αυτών, ως προς την επάρκεια προστασίας της ιδιωτικής ζωής. Αυτό σε πρώιμο στάδιο κατέληξε ώστε να ξεσπάσει ένας “διασυνοριακός πόλεμος δεδομένων” γύρω από την διαβίβαση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Και αυτό διότι, τα αίτια του πολέμου στην ψηφιακή οικονομία, εντοπίστηκαν στην διαφορετική νομική προσέγγιση.³

Οι νομικές διαφορές εντοπίστηκαν σε πληθώρα παραγόντων (θεσμικές, ουσιαστικές, λειτουργικές κα.). Αναμφίβολα πάντως, και οι δύο οικονομικοί Ήπειροι, αναγνώρισαν την σημασία προστασίας των πληροφοριών - δεδομένων της ιδιωτικής ζωής, και στηρίχτηκαν στην δημιουργία ενός μελλοντικού πλαισίου συνεργασίας. Πριν από αυτό βέβαια, στους κόλπους του Ενωσιακού Νομοθέτη, υπήρξε μακρόχρονη συζήτηση το κατά πόση οι ΗΠΑ διαθέτουν επαρκή νομική προστασία σχετικά με την

²Commission Staff Working Document on the free flow of Data Protection and Emerging Issues of the European Data Economy, COM (2017) 9 final (10 Jan 17)

³A Second Privacy Shield Legal Challenge Increases Threat to EU-US Data Flows, PC World (Nov. 3, 2016).

ιδιωτική ζωή των πολιτών της Ένωσης.⁴ Και φυσικά αναφερόμαστε, όχι μόνο στο γεγονός της προστασίας κατά την συλλογή των πληροφοριών, αλλά και στην μετέπειτα επεξεργασία από την πλευρά των ΗΠΑ. Αυτός άλλωστε ο περιορισμός της διαβίβασης από την πλευρά της ΕΕ, επεκτάθηκε και σε άλλες ηπείρους που δεν διαθέτουν επαρκή πεδία προστασίας. Σχετικά με την επάρκεια στα πλαίσια νομικής προστασίας όπως αυτή εκτείνεται στις χώρες της ΕΕ, βασίζεται στην Ευρωπαϊκή Οδηγία για τα προσωπικά δεδομένα, η Απία εμπεριέχει το “επιτρεπτό” σχετικά με την διαβίβαση των δεδομένων απ μία χώρα της ΕΕ σε μία τρίτη, μόνη όμως όταν αυτή η τρίτη χώρα έχει επαρκή προστασία της ιδιωτικής ζωής, καθώς και στον Γενικό Κανονισμό Προσωπικών Δεδομένων (GDPR). Ο GDPR αποτελεί τον βασικό κανόνα στις μεταφορές δεδομένων. Μέχρι και πριν την θέσπιση του πλαισίου προστασίας μεταξύ ΕΕ-ΗΠΑ (Privacy Shield), η ΕΕ δεν είχε προβεί ουδέποτε σε καμία έρευνα σχετικά με τα επίπεδα προστασίας των ΗΠΑ και διαφύλαξης του απορρήτου, αλλά γνώριζε την έλλειψη επαρκών διορθωτικών μέτρων.

Πάνω σε δεδομένα που βασίστηκαν στην ανεπάρκεια του αμερικάνικου δικαίου, ξεκίνησε ο διάλογος μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ, για την προστασία του απορρήτου στις υπερατλαντικές ανταλλαγές. Σημαντική καμπή σε θέματα που κατέδειξαν την έλλειψη σεβασμού των δεδομένων των πολιτών της Ένωσης, επήλθε μετά την αποκάλυψη περί παρακολούθησης αυτών από την Υπηρεσία Εθνικής Ασφάλειας (NSA). Η διαμάχη που ακολούθησε, έδωσε προβάδισμα στην σκέψη ενός πλαισίου μεταξύ των δυο. Λύση που τελικά οδήγησε στην γέννηση της “Ασπίδας Προστασίας” (Privacy Shield Framework). Κατά την εξέταση του ζητήματος, οι διαφορές που προκύπτουν από τις αντίστοιχες νομικές ταυτότητες γύρω από την ιδιωτική ζωή στην ΕΕ και ΗΠΑ βασίζονται στο εύρος της διαλειτουργικότητας.

Το Ενωσιακό οικοδόμημα στηρίζεται σε δικαιώματα των πολιτών, ως αναπόσπαστο σημείο της ευρωπαϊκής τους ταυτότητας. Σημείο που εμπεριέχει συνταγματικής σημασίας υπόβαθρο στα πλαίσια του απορρήτου, πράγμα που στον αντίποδα των ΗΠΑ απορρέει από ένα ιδιόμορφο δικαίωμα του πολίτη-καταναλωτή⁵. Ουσιαστικά το νομικό έρρεισμα της προστασίας της ιδιωτικής ζωής, αποδίδεται στην διασφάλιση

⁴Ryan Goodman and Derek Jinks, How to Influence States: Socialization and International Human Rights Law, 54 Duke LJ (2004).

⁵White House, Consumer Data Privacy in a Networked World (Feb 2012)
<https://obamawhitehouse.archives.gov>.

των καταναλωτών. Απώτερος σκοπός είναι η ανάλυση των δικαιωμάτων των προσώπων από δύο νομικά συστήματα με “ένα” σημείο αναφοράς.

Ακόμα και αν οριοθετήσουμε, μέσα από συμφωνίες – πλαίσιο, το πεδίο προστασίας των προσωπικού απορρήτου, καμία βεβαιότητα για μελλοντικές συγκλίσεις και αποκλίσεις δεν μπορούμε να αποφύγουμε. Κοινός τόπος, στην προστασία της ιδιωτικής ζωής πάνω στο οποίο βασίζονται τα δύο νομικά συστήματα, αποτελεί το τεχνολογικό περιβάλλον γύρω από το οποίο ρέουν τα προσωπικά δεδομένα. Η κοινή ασφάλεια που θα εκκινήσει την εφαρμογή της “Ασπίδας Προστασίας” για την επιβολή τυχόν κυρώσεων, θα επέλθει με τον έλεγχο του τεχνολογικού βιότοπου. Ένα μέρος πολιτικών και θεσμικών διαστάσεων βασισμένο σε δικαιώματα. Αν μη τι άλλο θα πρέπει να αμβλυνθούν οι μεγάλες διαφορές, σχετικά με τα μέσα προστασίας, και να δοθεί πλήρης συγκατάθεση στα δύο νομικά συστήματα.⁶

Ωστόσο, οποιαδήποτε ανησυχία γύρω από τις διαφορές των συστημάτων ΕΕ και ΗΠΑ, δεν αμφισβητείται ότι υπάρχει μια πορεία εξέλιξης. Η εξέλιξη βέβαια επήλθε όταν ένα σύνολο διαδικασιών οδήγησε στην αμοιβαία ανάπτυξη αποδεκτών προτύπων. Εξέλιξη που υλοποιήθηκε όχι μονομερώς, αλλά με μέριμνα της ΕΕ και των Ηνωμένων Πολιτειών σε έναν ενιαίο χώρο συνεργασίας, με όραμα της προστασία της ιδιωτικής ζωής στις διεθνείς μεταφορές δεδομένων. Τόσο ο GDPR όσο και το Privacy Shield, καθιέρωσαν ένα νέο σύστημα υπερατλαντικής προστασίας. Το ζήτημα όμως είναι και εξόχως πολιτικό. Τα πλαίσια λειτουργίας του νέου πλαισίου βασίστηκαν σε μία περίοδο όπου η προστασία της ιδιωτικότητας και του απορρήτου ήταν περισσότερο από ποτέ *openness*. Δεν ξέρουμε αν μπορούμε να πούμε κάτι ανάλογο και μετά το 2017 με την εκλογή νέου Προέδρου στις ΗΠΑ. Είναι άραγε η Κυβέρνηση Trump σε θέση, να ανταπεξέλθει των δεσμεύσεων που δημιούργησαν οι προγενέστεροι του;

⁶The European Convention on Human Rights, note 41

2. Ο ρόλος του Κανονισμού (GDPR) στην κοινωνία των πληροφοριών.

Ο νόμος της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αναφέρεται στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, περικλείει καταρχήν τα άτομα (φυσικά/νομικά πρόσωπα), τα οποία ως “υποκείμενα δεδομένων” υπόκεινται σε επεξεργασία. Ο GDPR ορίζει τα προσωπικά δεδομένα σε γενικές γραμμές. Η επεξεργασία όμως αυτών, περιλαμβάνει, αλλά δεν περιορίζεται, στα εξής: συλλογή, δομή, οργάνωση, καταγραφή, αποθήκευση, ανάκτηση, χρήση, διάδοση, καταστροφή κα. Επομένως, ως προσωπικά δεδομένα που υπόκεινται στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού, εμπίπτουν οποιεσδήποτε πληροφορίες σχετίζονται με υπαρκτό φυσικό πρόσωπο (υποκείμενο), και μπορούν να εξακριβωθούν με στοιχεία ηλεκτρονικής αναγνώρισης, (δεδομένα, αριθμοί κα.)⁷

Βέβαια, αν και οι αρχές επεξεργασίας που επιτάσσει ο κανονισμός είναι παρόμοιες με αυτές της Οδηγίας (2002/58/EK), υπάρχουν κάποιες σημαντικές διαφορές. Αρχικά, ως κύρια διαφορά που αξίζει να αναφερθεί είναι ότι, ο GDPR απαιτεί την επεξεργασία των δεδομένων με διαφάνεια (transparency) γεγονός που στην Οδηγία αναφέρονταν η διαφάνεια ως παρεπόμενη. Επιπροσθέτως, ο GDPR απαιτεί τα ανακριβή προσωπικά δεδομένα είτε να διαγράφονται, είτε να διορθώνονται (αρχή της ακρίβειας).

Τέλος, ο Κανονισμός επιτρέπει στα κράτη μέλη την πρόσβαση των προσώπων στα δεδομένα τους για διόρθωση, όταν αυτά είναι αναληθή, και κατ'επέκταση να αντιτάσσονται ή να περιορίζουν την επεξεργασία τους, όταν είναι πιθανό να βλάψουν σοβαρά την υπόστασή τους.

⁷European Commission Note 71

Μέρος Πρώτο

Διατλαντικός Νόμος στην Προστασία των δεδομένων

1. Διάφορα Θέματα Διαντλαντικότητας στην ΕΕ.

Το κεφάλαιο αυτό θα ασχοληθεί γύρω από τα θέματα απορρήτου της διατλαντικότητας των συστημάτων της ΕΕ και των ΗΠΑ. Το πώς προσεγγίζουν τον νόμο τα δύο αυτά συστήματα, εξαρτάται από κοινωνικό-οικονομικούς λόγους. Από την σκοπιά της ανθρωπολογίας αξίζει να παρατεθεί η σκέψη του G.Geertz “Law is a species of Social imagination”⁸. Ουσιαστικά τονίζεται το γεγονός ότι μεταξύ δύο νομικών διατάξεων που ρυθμίζουν ένα θέμα υπάρχει πληθώρα οπτικών προσεγγίσεων. Σε κάθε περίπτωση όμως, τα συστήματα αυτά προστατεύουν το άτομο, παρέχοντάς του δικαιώματα στο πεδίο προστασίας των δεδομένων. Την διασφάλιση όμως αυτών των δικαιωμάτων, την παρέχουν αρχικά τα θεσμικά όργανα της Ένωσης, που θέλησαν να προβούν στην ολιστική τους προστασία.

Λέχθηκε και παραπάνω (βλ. *Εισαγωγή*), ότι το Αμερικάνικο Δίκαιο στην προστασία της Ιδιωτικότητας, επικεντρώνεται στο άτομο-καταναλωτή, διότι τον εντάσσει ως υποκείμενο που συμμετέχει ενεργά στην αγορά των υπηρεσιών. Έχουμε δηλαδή την δημιουργία μια ιδιόμορφης σχέσης στον χώρο των προσωπικών δεδομένων, ότι το άτομο είναι έμπορος ενός εμπορεύματος. Βάσει αυτών των δύο προσεγγίσεων ΕΕ-ΗΠΑ, βλέπουμε την ανάγκη ρύθμισης που προέβλεψε η ΕΕ και προχώρησε στην γέννηση της Συμφωνίας-Πλαίσιο (Privacy Shield). Δηλαδή, θέλησε να θέσει την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων, κάτω από ενιαία στέγη νομικών συστημάτων.

Οι παράμετροι εξέτασης του ζητήματος, αναμφίβολα πρέπει να εξεταστούν κάτω από διαστάσεις όπως **τη συνταγματικότητα**, το καθεστώς **συλλογής** και **επεξεργασίας** των προσωπικών δεδομένων και τη νομοθετική προστασία του απορρήτου. Αυτό βέβαια απαιτεί, την χρησιμοποίηση της ιδιαίτερης ορολογίας που επιτάσσουν τα δύο

⁸Glifford Geertz, *Further Essays in Interpretive Athropology* (1983) δλδ. εννοεί ότι ο *Νόμος είναι ένα είδος κοινωνικής φαντασίας*.

κείμενα των δύο νομικών πόλων, ΕΕ-ΗΠΑ. Δηλαδή στα πλαίσια της ΕΕ και του GDPR μιλάμε για “προστασία δικαιωμάτων” (Trump Protection) ενώ στα πλαίσια των ΗΠΑ για “δίκαιο προστασίας ιδιωτικής ζωής”. Η προστασία που επιθυμεί η ΕΕ, δεν υπόκειται σε ιδιαίτερο ενδιαφέρον μόνο όσον αφορά στις διατλαντικές σχέσεις, αλλά γιγαντιαίος παράγοντας στις σύγχρονες εξελίξεις εντάσσεται πλέον και η «ενεργή Ασία». Παραδοσιακά, οι σχέσεις πέραν του ατλαντικού ωκεανού απασχολούσαν περισσότερο την ΕΕ, λόγω της μακρόχρονης συνεργασίας στα πλαίσια της αγοράς. Και όχι μόνο αυτό, αλλά η εν λόγω απασχόληση έχει καθορίσει διεθνώς τις σχέσεις στα πλαίσια των αγορών και του απορρήτου. Άλλωστε, οι σχέσεις ΕΕ-ΗΠΑ ακολουθούνται και από άλλες συμφωνίες, που καθιστούν αναγκαία την ύπαρξη ρύθμισης για το διεθνές εμπόριο δεδομένων. Πριν ξεκινήσουμε στην νομική ανάλυση, έχουμε παρατηρήσει ότι η προστασία των δεδομένων και της ιδιωτικής ζωής στην ΕΕ, επηρέασε το μεγαλύτερο μέρος του υπόλοιπου κόσμου στις εγχώριες νομοθεσίες. Είναι αναμφίβολα γνωστό ότι, στην προστασία των δεδομένων ακολουθήθηκε το “**Ευρωπαϊκό Πρότυπο**” στον νόμο περί απορρήτου.

Γενικότερα, στον πολύμορφο χώρο της ΕΕ τα δικαιώματα διαδραμάτισαν εξέχοντα ρόλο, και κυρίως όταν αυτά αναφέρονταν σε προσωπικά δεδομένα τα οποία υποβάλλονται σε επεξεργασία. Αποτελεί κοινός τόπος να αναφερθεί ότι, ένα βασικό γνώρισμα στον πολυεπίπεδο χώρο της ΕΕ, είναι η πολυγλωσσία της. Βάσει αυτής, η κατανόηση της Νομοθεσίας απαιτεί την μετάφραση των κειμένων σε 24 γλώσσες, ώστε να γίνεται κατανοητή από όλα τα κράτη μέλη. Ο Ευρωπαϊκός Νόμος για την προστασία των δεδομένων χρησιμοποιεί τον όρο “Data Subject”⁹. Αναμφίβολα, αυτός ο όρος πρέπει να χρησιμοποιείται αυτούσιος στις διάφορες εθνικές νομοθεσίες, και υποδηλώνει την κατάσταση κατά την οποία το άτομο επεξεργάζεται τα δεδομένα του. Ακόμα, στα κείμενα της ΕΕ, οι όροι των συνταγματικών δικαιωμάτων όταν αναφέρονται στην προστασία της ιδιωτικής ζωής χρησιμοποιούνται με φειδώ. Και αυτό διότι, δεν θέλουν να αλλοιώσουν το περιεχόμενο των δικαιωμάτων.

⁹“Υποκείμενο Δεδομένων” όρος που χρησιμοποιήθηκε από τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων και υιοθετήθηκε από διάφορα Κ-Μ στην εγχώρια νομοθεσία τους.

1.1 Η Συνταγματική Προστασία της Ιδιωτικότητας

Το δικαίωμα της Ιδιωτικής ζωής στην Ελλάδα εδράζεται στο άρθρο 9 παρ.1 εδ. Β' Σ,¹⁰ και τελεί σε σχέση ειδικότητας με το 5 παρ.1 Σ, το οποίο κάνει ευθεία αναφορά στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας. Σκοπός της διατάξεως αυτής, αποτέλεσε η αντιμετώπιση των κινδύνων από την έλευση της τεχνολογίας με επιρροή της διατάξεως του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ.¹¹ Παρόμοια κατοχύρωση προσφέρει και το άρθρο 7 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων¹². Το εν λόγω δικαίωμα της *Ιδιωτικής Ζωής* το οποίο όπως είδαμε προστατεύεται από μια πλειάδα διατάξεων, καθιστά το υποκείμενο αυτού, ελεύθερο να οριοθετεί την ιδιωτική του σφαίρα. Στον σκληρό πυρήνα του δικαιώματος, εδράζεται η ***σφαίρα του απορρήτου***.¹³ Επομένως, ένα τέτοιο ολοκληρωτικής φύσεως δικαίωμα στην προσωπικότητα, το οποίο εκ πρώτης όψεως θεωρείται ατομικό κατά των επεμβάσεων της κρατικής εξουσίας και έναντι των ιδιωτών, υποχρεώνει σε μεγάλο βαθμό τον ενοριακό νομοθέτη, να αμβλύνει τις επεμβάσεις στην ιδιωτική ζωή των ατόμων, και ιδιαίτερα από την χρήση των τεχνολογιών.

Στο ίδιο μοτίβο, η προστασία των δεδομένων σε Ενοριακό επίπεδο, κινήθηκε γύρω από αξίες όπως την αυτοδιάθεση, την προσωπικότητα και την αξιοπρέπεια. Η ρίζα αυτού του δικαιώματος ξεκινά στις αρχές του Παγκοσμίου πολέμου, όπου για πρώτη φορά είδαμε την σύμπλεξη πολλών νομικών συστημάτων με γνώμονα τα διάφορα συντάγματα. Η εμπειρία του ναζισμού εις βάρος πολλών χωρών, έθεσε στο τραπέζι του ενοριακού νομοθέτη την έννοια της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, με αποτέλεσμα οι Ευρωπαίοι να αναπτύξουν ένα σύστημα δικαιωμάτων που πλέον προστατεύεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Συνοψίζοντας την κουβέντα της συνταγματικότητας των δικαιωμάτων, συμπεραίνουμε ότι, η Ευρώπη έχει ένα μεγάλο απόθεμα πηγών δικαίου που διασφαλίζουν την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων με μέσα συνταγματικών

¹⁰9 παρ. 1 εδ.β Συντάγματος “η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστος”

¹¹8 παρ.1 ΕΣΔΑ “Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του”.

¹²7 ΧΘΔ “Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής, της κατοικίας και των επικοινωνιών του”

¹³Λαζαράκος Γ. όπ.π, 234. Βλ, επίσης Χρυσόγονο Κ. 251-252.

διατάξεων. Βέβαια στην προστασία αυτή, ενεργό ρόλο διαδραματίζουν και τα δικαστικά όργανα (εθνικά και υπερεθνικά) που συμβάλλουν στην ερμηνεία των διατάξεων και την επέκτασή τους. Έτσι το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελεί για τις 28 χώρες κάτι παραπάνω από ένα νομικό κείμενο-συνθήκη. Αποτελεί το μέσο όπου τα κράτη μέλη παραθέτουν μέρος της κυριαρχίας τους στον ενωσιακό νομοθέτη, όπου με την σειρά του ο τελευταίος εκδίδει δεσμευτικές οδηγίες και κανονισμούς. Σε μεταγενέστερο στάδιο αυτές μετατρέπονται σε εθνικό νόμο με άμεση ισχύ.

Ακολουθώντας την πορεία των εξελίξεων στο χώρο των δικαιωμάτων, το ευρωπαϊκό καθεστώς, έχοντας πια ως βασικό δικαίωμα την προστασία της ιδιωτικής ζωής, θέλησε να εντάξει σε αυτό και την προστασία των δεδομένων. Το ένα ως απόρροια του άλλου, εδράζεται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και συγκεκριμένα στο άρθρο 8, το οποίο το κατατάσσει στα ατομικά δικαιώματα. Στο ίδιο αυτό άρθρο εντοπίζουμε και την προστασία των δεδομένων αν βασιστούμε στην ίδια την διάταξη που ορίζει τον “σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής”. Η υπογραφή της Συνθήκης της Λισαβόνας το 2009, επέφερε στον Χάρτη τον δεσμευτικό του χαρακτήρα έναντι των κρατών – μελών¹⁴. Έτσι, το κοινοτικό δίκαιο στο πεδίο της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αποτελεί μέρος της νομιμότητας όλων των κοινοτικών πράξεων. Ο Χάρτης από την μία δίνει έμφαση στην “δηκτικότητα” και στην προστασία των προσωπικών δεδομένων, ενώ η Συνθήκη το προβλέπει πλέον ρητά.

Όλες αυτές οι εξελίξεις μεταξύ των κρατών μελών συνοδεύτηκε με την επίσημη αναγνώριση του συνταγματικού δικαιώματος προστασίας της δηκτικότητας. Πολλά κράτη στις απαρχές του δικαιώματος, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, το προέβλεψαν ρητά στα Συντάγματα τους ή το ενέταξαν νομολογιακά βλ. Τσέχικη Δημοκρατία και Ουγγαρία. Ουσιαστικά, η ένταξη ενός σε εισαγωγικά σύγχρονου δικαιώματος, μας κάνει να μιλάμε για ένα είδος “συνταγματικής πολυφωνίας”.¹⁵ Μιας πολυφωνίας με κέντρο την ιδιωτική ζωή, στην οποία απαιτείται θετική κυβερνητική δράση για την προστασία του υποκειμένου του δικαιώματος. Στην

¹⁴Ο ίδιος ο Χάρτης προστατεύει επίσης το δικαίωμα στην ταυτότητα και στην προσωπική ανάπτυξη, όπως επίσης και το δικαίωμα κάθε ανθρώπου να δημιουργεί και να αναπτύσσει σχέσεις με τους ομοίους του και με τον εξωτερικό κόσμο. Μπορεί επίσης και να επεκταθεί και στις επαγγελματικές και εμπορικές δραστηριότητες. Υπάρχει κατα συνέπεια μια ζώνη διάδρασης ανάμεσα στο άτομο και στους άλλους, η οποία ακόμη και μέσα στο δημόσιο πλαίσιο μπορεί να εμπίπτει στην “ιδιωτική ζωή”.

¹⁵Federico Fabbrini “Fundamental Rights In Europe (2014)

επιστήμη του Ευρωπαϊκού Δικαίου, τέτοιου είδους δικαιώματα έχουν οριζόντιες επιπτώσεις δηλ. αναφέρονται κυρίως μεταξύ ιδιωτών. Δεν αποκλείονται όμως και κάθετες εφαρμογές.

Το εν θέματά σύστημα προστασίας των προσωπικών δεδομένων, το οποίο θέσπισε η ΕΕ, κινήθηκε υπό την επιφύλαξη άλλων δικαιωμάτων. Η δηκτικότητα των δεδομένων και ο νόμος που τα προστατεύει, αποτέλεσε μέρος μια νομικής κουλτούρας δικαιωμάτων. Και αυτό διότι, η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ελλοχεύει πολλούς σύγχρονους κινδύνους. Κίνδυνοι που προήλθαν από το παρελθόν, όπως ο γαλλικός νόμος προστασίας των δεδομένων του '78, που παρέθετε ως βασικό κίνδυνο την ενασχόληση με την πληροφοριακή επιστήμη, και ότι αυτή είναι ικανή να θέσει σε κίνδυνο τα ανθρώπινα δικαιώματα και την δηκτικότητα.

Συμπερασματικά, ο νόμος προστασίας προσωπικών δεδομένων της ΕΕ, έχει στόχο την διαφύλαξη των ατόμων από κινδύνους που μπορούν να εκδηλωθούν, όταν τα δεδομένα τους υπόκεινται σε επεξεργασία.

1.2 Οι μηχανές αναζήτησης και ο ρόλος τους στα προσωπικά δεδομένα

Με την περιήγηση μας στον διαδικτυακό χώρο, η προσβολή των προσωπικών μας δεδομένων καθίσταται εντονότερη λόγω της άμεσης πρόσβασης απροσδιόριστου αριθμού χρηστών σε οποιαδήποτε χρονική στιγμή. Αυτό έχει ως γεγονός, την αποτελεσματικότερη για τους χρήστες μετάδοση των πληροφοριών. Δεν ισχύει όμως κάτι τέτοιο για το άτομο του οποίου η θέση είναι δυσμενέστερη. Έτσι η προστασία της ιδιωτικής ζωής στον διαδικτυακό χώρο μέσω των μηχανών αναζήτησης απέκτησε πρωταρχική σημασία. Σημασία που κατέδειξε και η νομολογία στην απόφαση του ΔΕΕ γνωστή και ως Google Spain¹⁶, στην οποία διασαφηνίστηκε μια πληθώρα εννοιών σχετικά με το υπό εξέταση δικαίωμα, και την άμεση υπαγωγή των μηχανών αναζήτησης στην εμβέλεια της Οδηγίας¹⁷. Το δικαστήριο προέβει σε μία σημαντική σκέψη – επισήμανση κατά την οποία *«η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη, την οποία πραγματοποιεί ο φορέας εκμετάλλευσης μηχανής αναζήτησης, ενδέχεται να θίγει σημαντικά τα θεμελιώδη δικαιώματα στον σεβασμό της ιδιωτικής ζωής και στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όταν η αναζήτηση μέσω της μηχανής αυτής πραγματοποιείται με βάση το ονοματεπώνυμο φυσικού προσώπου, εφόσον η εν λόγω επεξεργασία παρέχει την δυνατότητα σε οποιονδήποτε χρήστη του διαδικτύου να αποκτή, μέσω του καταλόγου των αποτελεσμάτων, μια συστηματική επισκόπηση των διαθέσιμων στο διαδίκτυο πληροφοριών σχετικά με το εν λόγω πρόσωπο, οι οποίες αφορούν δυνητικά διάφορες πτυχές της ιδιωτικής τους ζωής και θα ήταν αδύνατο ή εξαιρετικά δυσχερές να διασταυρωθούν χωρίς την μηχανή αναζήτησης, και κατά τον τρόπο αυτό, να σχηματίζει ένα, κατά το μάλλον ή ήττον, λεπτομερές προφίλ του προσώπου αυτού»*.¹⁸ Με γνώμονα την σκέψη του δικαστηρίου γεννάται ο εξής προβληματισμός. Είναι δυνατόν, η εικόνα που σχηματίζεται μέσα από μία μηχανή αναζήτησης να μην ανταποκρίνεται στην πραγματική εικόνα ενός ατόμου;¹⁹ Η απάντηση είναι μάλλον θετική, η οποία

¹⁶ΔΕΕ C-131/12 Google Spain απόφαση Δικαστηρίου σκ. 34

¹⁷Οδηγία 95/46/EK

¹⁸ΔΕΕ C-131/12 Google Spain απόφαση Δικαστηρίου σκ. 80

¹⁹Η μηχανή αναζήτησης είναι υπηρεσία που βοηθά τους χρήστες να βρουν οπτικοακουστικό υλικό στο Internet. Στο πλαίσιο της Οδηγίας 2000/31/EK για το ηλεκτρονικό εμπόριο, οι μηχανές ως υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορία, δλδ ως εργαλεία για τον εντοπισμό πληροφοριών (WP 29 opinion 1/2008). Επισημαίνεται ότι στα πλαίσια της υπόθεσης C-131/12 δεν εξετάστηκαν οι μηχανές αναζήτησης εντός ιστοτόπων.

δόθηκε εξίσου από την υπόθεση Google Spain στην οποία «οι μηχανές αναζήτησης μπορούν να δημιουργήσουν ένα νέο προφίλ, με μεγαλύτερο κίνδυνο για το πρόσωπο στο οποίο αναφέρονται τα δεδομένα απ' ό,τι εάν κάθε συγκεκριμένο δεδομένο που δημοσιεύεται στο Διαδίκτυο παρέμενε μεμονωμένο».²⁰ Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι οι αποφάσεις του ΔΕΕ, σχετικά με την προσβολή της προσωπικότητας, ρύθμισαν διάφορα θέματα και κατεύθυναν τα εθνικά δικαστήρια. Αυτό όμως δεν παύει να απασχολεί, όταν κινούμαστε εκτός εμβέλειας ΕΕ σε παγκόσμιο επίπεδο²¹.

Για τον λόγο ότι, το θέμα της διατλαντικότητας των προσωπικών δεδομένων, αποτελεί ένα νέο είδος στο οποίο πρέπει η ΕΕ να προσδώσει κανονιστικό περιεχόμενο, η τελευταία προχώρησε στην θέσπιση νομοσχεδίου, γνωστού και ως “omnibus”. Τέτοιου είδους νόμοι, είναι αυτοί οι οποίοι καλύπτουν πολλά διαφορετικά και άσχετα θέματα. Ουσιαστικά, η επίλυση των δεδομένων που εξέρχονται της εμβέλειας την ΕΕ, ρυθμίστηκε σε πρωταρχικό στάδιο με τέτοιου είδους πρακτικές.²² Ωστόσο, ένταξη θεμάτων σε “omnibus laws” απαιτούν εν συνεχεία την ρύθμιση από άλλους τομεακούς νόμους για να οριοθετήσουν συγκεκριμένα νομικά ζητήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσαν οι τηλεπικοινωνίες όταν θέλαμε να μιλήσουμε για προστασία των δεδομένων, και αυτό συνέβη διότι η εμφάνιση των μέσων τηλεπικοινωνίας (κινητά τηλέφωνα) εμφανίστηκαν σε προγενέστερο στάδιο από αυτό του διαδικτύου στην σημερινή του μορφή. Μορφή πολυπλοκότερη από αυτή της εμφάνισης του, αν λάβουμε υπόψη μας και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Social Media).

Όμως, σημείο αναφοράς για την Ευρώπη στο τομέα των προσωπικών δεδομένων, αποτελεί ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων, γνωστός και ως GDPR, με χρονολογία έναρξης το 2018, που θα σηματοδοτήσει την διεθνή νομοθεσία. Σε μια αντανάκλαση υψηλής προστασίας των ατόμων, ως υποκείμενα του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής, θα αποτελέσει την νομική προστασία σε ενωσιακό επίπεδο. Είναι ουσιαστικά ο δρόμος νομικής προστασίας στις περιπτώσεις βλάβης του ατόμου, όταν προσβάλλεται η ιδιωτική του ζωή. Μέσω αυτού άλλωστε, δόθηκε για πρώτη φορά η δυνατότητα στην άρση και απαγόρευση πρακτικών που δύνανται να βλάψουν το

²⁰Γνώμη 1/2008 σχετικά με θέματα προστασία δεδομένων, 4.4.2008, σελ.5

²¹Τάσσης Σπ., ΔΕΕ- ΔΙΜΕΕ 1/2014

²²An omnibus bill is a proposed law that covers a number of diverse or unrelated topics. Omnibus is derived from Latin and means "for everything" https://en.m.wikipedia.org/wiki/Omnibus_bill

συμφέρον της ιδιωτικής ζωής. Προβλέφθηκε δηλαδή μέσω του Κανονισμού η απαίτηση της “υλικής ή ηθικής βλάβης” από τέτοιου είδους προσβολές.

1.3 Η προστασία των δεδομένων έναντι των φορέων επεξεργασίας

Αν λάβουμε υπόψη μας, πως το Κοινοτικό Δίκαιο προστατεύει όχι μόνο την ιδιωτική ζωή αλλά και τα δεδομένα της, θα συμπεράνουμε αδιαμφισβήτητα ότι εντάσσει και την ελευθερία ροής των πληροφοριών. Μέσα στο πλαίσιο προστασίας και των περιορισμών, δεν μπορεί να εκλείπει ότι από τα υψηλά πλαίσια προστασίας, εντάσσονται και στον γενικότερο χώρο της “ελεύθερης κυκλοφορίας εμπορευμάτων, προσώπων και υπηρεσιών”²³. Για να λειτουργήσει ο χώρος αυτός της ενιαίας αγοράς, απαιτεί την ελευθερία ροής των πληροφοριών, αλλά με πρότυπα μεγαλύτερης προστασίας. Κάτι τέτοιο κατέδειξε και η αιτιολογική σκέψη της Οδηγίας για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που τόνισε την ανάγκη ότι, για την άρση των εμποδίων στις ροές των προσωπικών δεδομένων, το επίπεδο προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών, πρέπει να είναι ισοδύναμο σε όλα τα κράτη μέλη. Επιπρόσθετα, αποτέλεσε στόχο ζωτικής σημασίας για την εσωτερική αγορά.²⁴ Και εννοούμε ζωτικής σημασίας διότι, το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελούσε ανέκαθεν η οικονομική απελευθέρωση και μεταγενέστερα η πρόσβαση στην παγκόσμια οικονομία. Δεν μπορεί να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, αν το νομικό πλαίσιο που περιβάλλει τα προσωπικά δεδομένα, δεν παρέχει τα εχέγγυα μιας maximum προστασίας διεθνώς. Εξάλλου, η πρωτοβουλία της ΕΕ για την ψηφιακή αγορά και την ένταξη της σε διεθνή πλαίσια, έχει περισσότερο κέρδος μέσω από την ανάπτυξη των τεχνολογιών και των υπηρεσιών, παρά κόστος.

Για να λειτουργήσει αυτός ο χώρος, πρέπει να διασαφηνιστεί ότι ο νόμος για την προστασία των προσωπικών δεδομένων δεν αναφέρεται αποκλειστικά στο υποκείμενο των δεδομένων άλλα αντιστρέφεται “αρνητικά” και στους φορείς επεξεργασίας αυτών. Στην απόφαση Google Spain είδαμε πως έγινε σημαντική μνεία στους φορείς επεξεργασίας. Συγκεκριμένα τόνισε, όπως ανέφερα και παραπάνω (1.2), ***ότι ο χειριστής των μηχανών αναζήτησης δύναται να στρεβλώσει σημαντικά το***

²³Μήτρου Λ. Ο Γενικός Κανονισμός Προσωπικών Δεδομένων “Νεό Δίκαιο, Νέες Υποχρεώσεις, Νέα Δικαιώματα, οπ.π., 141.

²⁴Ιγγλεζάκης Ι., Το δικαίωμα της Ψηφιακής Λήθης και οι περιορισμοί του, οπ.π. 200.

*περιεχόμενο των αποτελεσμάτων*²⁵. Η ΕΕ προχώρησε στην αναγκαιότητα διαφύλαξης των δικαιωμάτων της ιδιωτικής ζωής αντισταθμίζοντας, όχι μόνο το οικονομικό συμφέρον που έχει ο φορέας εκμετάλλευσης από κάθε είδους επεξεργασία, αλλά στοχεύοντας στην προστασία των δεδομένων στο Ευρωπαϊκό καθεστώς δικαιωμάτων.

Σε αντίθεση με το υποκείμενο των δεδομένων της ΕΕ, το Αμερικάνικο Δίκαιο αναφέρεται στην προστασία του πολίτη – καταναλωτή μέσω από μία σειρά ανταλλαγών που περιλαμβάνουν πληθώρα προσωπικών πληροφοριών. Εξέχοντα ρόλο κατέχει η αγορά, μέσω της οποίας προσδιορίζεται η θέση του ατόμου και των συμφερόντων του. Πληροφορίες που δεν προστατεύονται πάντα από συνταγματικές κατοχυρώσεις, αλλά συμμετέχουν και αυτές ως ένα “άλλο εμπόρευμα” μέσα από το οποίο το άτομο ως δέκτης υπηρεσιών και αγαθών θα μεγιστοποιήσει τις προτιμήσεις του. Και αυτές οι προτιμήσεις θα διαδεχθούν μια αποτελεσματικότερη συναλλαγή δεδομένων που το ίδιο το άτομο επιθυμεί. Επομένως, ο νόμος περί απορρήτου στις ΗΠΑ επικεντρώνεται στην αστυνόμευση κατά την ανταλλαγή προσωπικών δεδομένων²⁶.

Αναφορικά με το συμβαλλόμενο μέρος του οποίου τα προσωπικά δεδομένα υπόκεινται σε επεξεργασία, οι νόμοι περί απορρήτου των ΗΠΑ κάνουν πολλές εννοιολογικές διαφοροποιήσεις. Άλλοτε αναφέρονται σε αυτό του όρου περί “καταναλωτή”, και άλλοι προσδιορίζουν το άτομο με βάση συγκεκριμένο καταναλωτή. Όλη αυτή η συμπαιγνία των όρων που χρησιμοποιεί το αμερικάνικο δίκαιο για να ορίσει το υποκείμενο που χρήζει προστασίας, μας οδηγεί στο εξής συμπέρασμα. *Ότι η θέση του ατόμου, τοποθετείται σε άμεση συνάρτηση με τις σχέσεις που κατέχει στην αγορά.*

2. Η κατοχύρωση του δικαιώματος στο έδαφος των ΗΠΑ

Η παρούσα εξέταση γύρω από το κεφάλαιο της κατοχύρωσης του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής στο έδαφος των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, επικεντρώνεται στις συνιστώσες του ιδιωτικού τομέα. Στις ΗΠΑ το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής δεν το συναντάμε σε συνταγματικές διατάξεις. Ούτε και το ίδιο το Αμερικάνικο Σύνταγμα υποχρεώνει τις εκάστοτε κυβερνήσεις προς λήψη θετικών μέτρων για την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

²⁵ ΔΕΕ C-131/12 Google Spain απόφαση Δικαστηρίου σκ. 80

²⁶ Paul M. Schwartz, Privacy Inalienability and the Regulation of Spyware, note 146 (2005)

Στον αντίποδα του δημοσίου τομέα, η προστασία της ιδιωτικής ζωής ενδιαφέρει τις ΗΠΑ, μόνο όταν οι κυβερνήσεις προβαίνουν σε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Η κατοχύρωση των πεδίων προστασίας προέρχονται από πηγές όπως είναι η Τέταρτη Τροποποίηση με την ρήτρα της δίκαιης διαδικασίας. Η εν λόγω τροποποίηση, παρέχει προστασία στα άτομα σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις συλλογής προσωπικών δεδομένων από τις κυβερνήσεις, όπως για παράδειγμα προστασία ιδιωτικού βίου, προσωπικότητα και πρόσβασης στα έγγραφα. Πρέπει να αναφερθεί ότι η Τέταρτη τροποποίηση, αναφέρεται σε όλες εκείνες τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η αμερικάνικη κυβέρνηση χρησιμοποιεί προσωπικά δεδομένα πολιτών για έρευνες.

Οι σημαντικότερες κατοχυρώσεις στο πεδίο της πληροφόρησης βρίσκονται στο τομέα της ελεύθερης ροής των δεδομένων και όχι της ιδιωτικότητας. Οι διατάξεις που χρησιμοποιούνται για τον εντοπισμό της προστασίας, βρίσκονται στην τροπολογία υπ' αριθ. 1 άρθ. 3 που κάνει λόγω στις απαιτήσεις στέγασης. Κατά την επεξεργασία των δεδομένων από τους φορείς αυτών, γίνεται κατά κόρον χρήση αυτής της τροπολογίας με στόχο τον περιορισμό των νόμων που αναφέρονται στο απόρρητο των πληροφοριών²⁷. Παράδειγμα αποτέλεσε η νομολογία του Ανωτάτου Αμερικάνικου Δικαστηρίου, στην υπόθεση *Sorrell κατά IMS Health Care*, όπου ακυρώθηκε νόμος που αφορούσε την πώληση πληροφοριών ταυτοποίησης των συνταγογραφών χωρίς την συναίνεση του συμβαλλόμενου μέρους.²⁸ Ο λόγος κατά τον οποίο το Δικαστήριο προέβη σε ακύρωση του συγκεκριμένου νόμου, είναι διότι παρεμπόδιζε την στάθμιση ενός επικείμενου δικαστικού ελέγχου στην ρήτρα ελευθερίας των πληροφοριών κατά των πρακτικών και μεθόδων φαρμακευτικού μάρκετινγκ.

Οι απαιτήσεις στις ΗΠΑ, στα πεδία της ιδιωτικότητας με συνταγματικού χαρακτήρα υπόβαθρο, εδράζονται κυρίως στο πεδίο της κατανάλωσης. Συγκεκριμένα για να μιλήσουμε για προσβολή και βλάβη του αγαθού της ιδιωτικής ζωής και των προσωπικών δεδομένων, πρέπει να τοποθετηθεί στον νόμο περί απορρήτου των πληροφοριών και συγκεκριμένα στην σφαίρα της αγοράς. Ο λόγος και η λογική της αγοράς, είναι αυτά που κυριαρχούν ώστε να μπορούμε να μιλάμε για αθέμιτες

²⁷International Working Group on Data Protection in Telecommunications, Common Position on Data Protection and Search Engine on the Internet (Updated Washington DC, 6/7.4.06) διαθέσιμο σε <https://www.datenschutz-berlin.de/und-service/veroeffentlichungen/working-paper>

²⁸Supreme Court Of The United States. Case 564 US (2011).

πρακτικές του απορρήτου. Για αυτό και δημιουργήθηκε το 1914, η Ομοσπονδιακή Επιτροπή Εμπορίου (Federal Trade Commission) με κύρια αποστολή την προστασία των καταναλωτών και την επιβολή του αστικού αμερικάνικου δικαίου κατά του ανταγωνισμού μέσω της εξάλειψης και πρόληψης αντιανταγωνιστικών επιχειρηματικών πρακτικών.²⁹

Πέρα από τις υπηρεσίες που συμβάλλουν στην προστασία του απορρήτου μέσα από διάφορες πτυχές, ο νόμος απαιτεί για την πρόσβαση στα δεδομένα, την συναίνεση. Τα άτομα είναι τα μόνα υπεύθυνα ώστε αφού λάβουν γνώση για την συλλογή των δεδομένων τους, να αποφασίσουν με *συναίνεση* αν θα προχωρήσουν στην κατακύρωση των συναλλαγών. Οι τομεακοί νόμοι στις ΗΠΑ, μέσα από ένα τέτοιο καθεστώς οραματίζονται το άτομο στενά συνδεδεμένο με μία συγκεκριμένη σχέση αγοράς. Εν ολίγοις δηλαδή, το δίκαιο των ΗΠΑ για την ιδιωτική ζωή και το απόρρητο, περιστρέφεται γύρω από συγκεκριμένες σχέσεις των καταναλωτών με τις αγορές.

Κατά την περίοδο Ομπάμα, εξαγγέλθηκε από τον Λευκό Οίκο η οριοθέτηση της επίδρασης της αγοράς γύρω από την ιδιωτικότητα. Η έκθεση με τίτλο, *η προστασία των προσωπικών δεδομένων των καταναλωτών στον διαδικτυακό κόσμο* περιελάμβανε, το πως αντιμετωπίζουν οι καταναλωτές τις νέες τεχνολογίες όταν σε αυτές ενυπάρχουν προσωπικά δεδομένα³⁰. Συμπεράσματα της εκθέσεως έδειξαν, ότι όταν σε ένα διαδικτυακό τόπο γίνεται χρήση προσωπικών δεδομένων, αυτά τροφοδοτούν μια τεράστια διαφημιστική αγορά, η οποία με την σειρά της στηρίζει καινούριες και υφιστάμενες ηλεκτρονικές υπηρεσίες.

Η κατοχύρωση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων σε ενωσιακό επίπεδο, λαμβάνει διαφορετική διάσταση όταν αυτά περνούν στα χέρια των υπευθύνων επεξεργασίας³¹. Στην περίπτωση αυτή, η επεξεργασία υπόκειται σε έλεγχο αναλογικότητας, με την μεγαλύτερη δυνατή προσέγγιση ώστε να διασφαλιστεί η μη παραβίαση δικαιωμάτων. Στις ΗΠΑ από την άλλη, την ισχυρή συνταγματική

²⁹FTC Wikipedia

https://translate.google.com/translate?hl=el&sl=en&u=https://en.wikipedia.org/wiki/Federal_Trade_Commission&prev=search

³⁰White House, Consumer Data Privacy In a Networked World (Feb 2012) 43-45

³¹Χρήστου Β.Ε., Το Δικαίωμα στην προστασία απο την επεξεργασία δεδομένων, Θεμελίωση, Ερμηνεία, Προοπτικές, Σάκκουλας 2017)-Ενδέχεται να υπάρξει προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας, και το άτομο να μετατραπεί σε απλό πληροφοριακό αντικείμενο, εάν τα προσωπικά του δεδομένα υποβάλλονται απερίοριστα σε επεξεργασία και σε διαδικασία έρευνας απο δημοσίους και ιδιωτικούς φορείς.

προστασία απολαμβάνουν, όχι τόσο τα υποκείμενα του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων, αλλά κυρίως οι επεξεργαστές αυτών. Με την σημείωση ότι τα άτομα στερούνται συνταγματικής προστασίας κατά την επεξεργασία των δεδομένων τους, απαιτούν από τους φορείς επεξεργασίας, την ύπαρξη ισχυρής νομικής βάσης όταν αυτοί βαίνουν σε οποιαδήποτε χρήση αυτών.

Παρά τις διαφορές που ενέχουν τα νομικά συστήματα ΕΕ και ΗΠΑ σχετικά με την κατοχύρωση, είδαμε πως οι προσπάθειες των μερών για την δημιουργία κοινών κανόνων σχετικά με την ιδιωτικότητα και το απόρρητο των δεδομένων υπήρξε συνεχής. Αυτό άλλωστε το διαπιστώνουμε και έμπρακτα, μέσα από την δημιουργία καινοτόμων μοντέλων σχετικά με την προστασία της ιδιωτικής ζωής. Οι κανόνες που πηγαίνουν από αυτά τα νομικά μοντέλα, αποσκοπούν στην επέκταση της προστασίας της ιδιωτικής ζωής και στον περιορισμό απρόσκοπτης χρήσης των παροχών υπηρεσιών διαδικτύου³².

2.1 Πριν την Ασπίδα Προστασίας (Ιστορική αναδρομή και Μέλλον)

Η συζήτηση του μέλλοντος των διατλαντικών ροών δεδομένων, και η ενδελεχής εξέταση του, απαιτεί πρωτίστως μια σύντομη αναφορά στην παρελθοντική πρακτική των μεθόδων προστασίας. Έτος αναφοράς τοποθετείται το 1995, όπου στις 24 Οκτωβρίου εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο η Οδηγία σχετικά με την προστασία των δεδομένων³³. Οδηγία η οποία εφαρμόζεται μέχρι και σήμερα! Βάσει αυτής, οι διαβιβάσεις των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προς τρίτες χώρες (μη κοινοτικές), επιτρέπονταν μόνο με την προϋπόθεση ότι αυτές εξασφάλιζαν ένα επαρκές επίπεδο προστασίας. Το κατά πόσο μια τρίτη χώρα παρέχει ένα επαρκές επίπεδο προστασίας, αξιολογείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία προβαίνει σε ενδελεχή έλεγχο σχετικά με την νομοθεσία που προστατεύει τα δεδομένα. Ως προς την επάρκεια προστασίας των δεδομένων των υποκειμένων, η Επιτροπή αναφέρεται στην ύπαρξη ενδίκων μέσων σε περίπτωση κατά την οποία εντοπιστεί βλάβη ή προσβολή της ιδιωτικής ζωής. Από διαδικαστικής πλευράς, η εξέταση για την επάρκεια προστασίας μιας χώρας ως προς τα μέσα προστασίας, συστήνεται από την Επιτροπή Ομάδα Εργασίας (Data Protection Working Party)³⁴, με σκοπό την έκδοση

³² Λαζαράκος Γ., Ο ιδιωτικός βίος, η προστασία προσωπικών δεδομένων και το απόρρητο της επικοινωνίας. Νομική Βιβλιοθήκη 2017. σελ.134

³³ Οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1995

³⁴ Η σύσταση αυτής της Ομάδας Εργασίας προβλέπεται από το άρθρο 29 της Οδηγίας 95/46. Σύμφωνα με το άρθρο 30 της Οδηγίας, σκοπός της είναι α) να εξετάζει οποιοδήποτε θέμα σχετικό με

προς την ίδια γνωμοδότησης, σχετική με θέματα προστασίας δεδομένων. Αυτή η διαδικασία που περιγράφεται στο άρθρο 29 της Οδηγίας απαρτίζεται από εκπροσώπους των εθνικών αρχών των κρατών μελών της ΕΕ. Η εκδοθείσα γνωμοδότηση, αποτελεί είδος μη δεσμευτικών αποφάσεων, ικανή όμως να αποτρέψει την διαβίβαση των δεδομένων προς τρίτη χώρα. Εν συνεχεία η Επιτροπή προβαίνει σε εξέταση της προτάσεως της Ομάδας Εργασίας και αν δεν προβληθούν αντιρρήσεις από τα κράτη μέλη η απόφαση εγκρίνεται. Αν παρόλα αυτά διαπιστωθούν αντιρρήσεις, η πρόταση επανεξετάζεται και υπόκειται σε ψηφοφορία.

Στις απαρχές του δικαιώματος του απορρήτου, της ιδιωτικότητας και των προσωπικών δεδομένων, το Υπουργείο Εμπορίου των ΗΠΑ διαπίστωσε την ανεπάρκεια των επιπέδων προστασίας στον τομέα των προσωπικών δικαιωμάτων. Παρατηρήθηκε συγκεκριμένα ότι, η προσέγγιση στα θέματα της προστασίας της ιδιωτικής ζωής σε σχέση με αυτής της ΕΕ υπήρξε τελείως δυσανάλογη. Δηλαδή ο χειρισμός σε επίπεδο νομοθεσίας που χρησιμοποίησαν οι ΗΠΑ ήταν τομεακός, δηλαδή ένα είδος συνδυασμού ρύθμισης και αυτορρύθμισης³⁵. Στον αντίποδα του χειρισμού, η ΕΕ βασίστηκε στην δημιουργία μιας εκτεταμένης νομοθεσίας με σύμπλεξη διαφόρων οργάνων που εφάρμοζαν τον νόμο (ανεξάρτητες αρχές, κυβερνητικοί οργανισμοί προστασίας δεδομένων κα.). Αποτέλεσμα της πρώτης Οδηγίας ήταν να βλάψει τις σχέσεις που αφορούσαν ενδεχόμενες διατλαντικές συναλλαγές.

Το πλαίσιο του Ασφαλή Λιμένα αποτελούσε μηχανισμό μεταφοράς δεδομένων που λειτούργησε αποκλειστικώς για τις υπερατλαντικές μεταφορές. Ουσιαστικά, απαιτούσε από εταιρείες την αυτοπιστοποίηση και τήρηση συγκεκριμένων αρχών με ταυτόχρονη καταβολή τελών όπου μετά την διαδικασία ένταξης στις λίστες του

την εφαρμογή των εθνικών διατάξεων που έχουν θεσπισθεί κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, ώστε να συμβάλλει στην ομοιόμορφη εφαρμογή τους, β) να παρέχει στην Επιτροπή τη γνώμη της σχετικά με το επίπεδο προστασίας στην Κοινότητα και στις τρίτες χώρες, γ) να συμβουλεύει την Επιτροπή για κάθε σχέδιο τροποποίησης της παρούσας οδηγίας, κάθε σχέδιο συμπληρωματικών ή ειδικών μέτρων που πρέπει να ληφθούν για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων και ελευθεριών των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα καθώς και για κάθε άλλο σχέδιο κοινοτικών μέτρων που έχουν επιπτώσεις επί αυτών των δικαιωμάτων και ελευθεριών, δ) να γνωμοδοτεί επί των κωδίκων δεοντολογίας που εκπονούνται σε κοινοτικό επίπεδο. Η ομάδα μπορεί να εκδίδει με δική της πρωτοβουλία συστάσεις για κάθε θέμα που αφορά την προστασία των προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στην Κοινότητα.

³⁵Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Transatlantic Data Flows. Restoring Trust through Strong Safeguards (feb. 29. 2016)-Final

Λιμένα το Διοικητικό Συμβούλιο των ΗΠΑ εξέδιδε καταλόγους εταιρειών που πιστοποιήθηκαν βάσει των αρχών του Λιμένα.

Ως πρώτο βήμα στις σχέσεις ΕΕ και ΗΠΑ για κάμψη των απαγορεύσεων στις ροές δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, αποτέλεσε η συμφωνία του καλοκαιριού του 2000, βάσει της οποίας δόθηκε συγκατάθεση από την ΕΕ στις αμερικάνικες εταιρείες να λαμβάνουν προσωπικά δεδομένα πολιτών της Ένωσης. Η συγκατάθεση αυτή προήλθε, κατόπιν συμμόρφωσης των εταιρειών με την πολιτική προστασίας της ιδιωτικής ζωής που επιβάλλει η Ομοσπονδιακή Επιτροπή Εμπορίου (Federal Trade Commission)³⁶. Γέννηση της συμφωνίας αυτής επέφερε τον “Ασφαλή Λιμένα” (Safe Harbor) μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ, ο οποίος υλοποιήθηκε μετά από απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και όριζε τις αρχές για την προστασία της ιδιωτικής ζωής. Μέσω του “Ασφαλή Λιμένα” ΕΕ-ΗΠΑ επετράπη η διατλαντική ροή δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ο οποίος ουσιαστικά επέβαλε στις εταιρείες που δεσμεύτηκαν από αυτόν, σε πλήρη συμμόρφωση με την νομοθεσία της Ένωσης όσον αφορά στην προστασία των δεδομένων. Ακολούθως, οι εταιρείες που πιστοποιούνταν από την συμφωνία αυτή³⁷, υποχρεούνταν να ακολουθούν πρωτόκολλα απορρήτου και να προβαίνουν σε ενημέρωση των ατόμων όταν επρόκειτο να κάνουν χρήση των δεδομένων τους, αποφεύγοντας μεθόδους κατάχρησής τους.

Στο πεδίο των προσωπικών δεδομένων, οι εταιρείες που λάμβαναν πιστοποίηση βάσει του “Ασφαλούς Λιμένα”, όφειλαν να παρέχουν την δυνατότητα στα άτομα, τα οποία δεν επιθυμούσαν να κατέχει η εταιρεία τα προσωπικά του δεδομένα, προς συμμόρφωση³⁸. Ωστόσο, στο κομμάτι που αναφέρονται σε “ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα” τα υποκείμενα αυτών έπρεπε να προβούν οπωσδήποτε σε συγκατάθεση κατοχής και μεταβίβασης αυτών από τις εταιρείες. Αυτό ισχύει ακόμα και μεταξύ εταιρειών με σχέση μητρικής και θυγατρικής ακόμα και στο πλαίσιο μιας πολυεθνικής! Στην Οδηγία του 1995 εντάσσεται και το δικτυακό κλειστό Ιντερνέτ μιας επιχείρησης.

Εύστοχα παρατηρήθηκε ότι η εφαρμογή του “Safe Harbor” στις διατλαντικές ροές δεδομένων λειτούργησε με σκοπό την αποφυγή εμπορικών συγκρούσεων.

³⁶David Cole and Federico Fabbrini, Bridging The Transatlantic Divide- The United States, The European Union, and the protection of Privacy Across Borders 185 (2016)

³⁷Winston Maxwell, Systematic Government Access to Private-Sector Data in France, 4 Int’L Data Privacy L 4 (2014)

³⁸Colin Bennett, Regulating Privacy: Data Protection and Public Privacy in Europe and the United States 177 (1992)

Αποτέλεσμα της προσπάθειας αποτέλεσε, η ενίσχυση των εσωτερικών αυτορρυθμίσεων εκ μέρους των εταιρειών με κριτήρια ευρωπαϊκού τύπου, ώστε να αποφευχθούν οι περιορισμοί μεταφοράς δεδομένων από την ΕΕ προς τις ΗΠΑ. Όμως για να δικαιολογήσουν τις όποιες προσπάθειες ενίσχυσης της προστασίας, απαιτούσαν από τις ΗΠΑ να προβούν στην θέσπιση πρόσθετης νομοθεσίας. Αντ' αυτού κατέληξαν να θεωρήσουν, πως το υπάρχον πλαίσιο που προσέφερε ο “Ασφαλής Λιμένας”, αν και μινιμαλιστικό ως προς το περιεχόμενο του, επαρκούσε ώστε να διαφυλάξει το πεδίο των προσωπικών δεδομένων. Και αυτή η επάρκεια προστασίας απέδειξε την αρνητική στάση των ΗΠΑ να ακολουθήσουν τις ευρωπαϊκές τάσεις της νομοθεσίας των προσωπικών δεδομένων.

Την όλη προσπάθεια ενίσχυσης της εμπιστοσύνης, στο πλαίσιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων ΕΕ-ΗΠΑ, ήρθαν να καταδείξουν αρνητικά στοιχεία, σχετικά με την δράση του Εθνικού Οργανισμού Ασφαλείας των ΗΠΑ (National Security Agency – NSA). Η δράση του NSA φάνηκε να προκαλεί ανησυχίες στους κόλπους της ΕΕ και επηρέασε τις διατλαντικές ροές δεδομένων. Από το απυρόβλητο των ανησυχιών δεν εξαιρέθηκε ούτε ο “Ασφαλής Λιμένας”, με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αμφισβητεί κατ’ εξακολούθηση το πλαίσιο προστασίας. Στις δράσεις της Επιτροπής προς ενίσχυση των σχέσεων και της εμπιστοσύνης στις διατλαντικές ροές, εντάχθηκε και ο “Ασφαλής Λιμένας”.

2.1.1 Υπόθεση C-362/14 Maximillian Schrems κατά Data Protection Commissioner

Ο Maximillian Schrems, φοιτητής της νομικής και δικηγόρος που ασχολήθηκε με το ιδιωτικό απόρρητο, υπέβαλλε στις 25 Ιουνίου 2015, καταγγελία κατά της Facebook³⁹ Ireland θυγατρική της Facebook Inc. με έδρα τις ΗΠΑ. Η νομική βάση της κύριας διαφοράς επικεντρώθηκε στο ότι, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των χρηστών του Facebook που κατοικούν στο έδαφος της Ένωσης, διαβιβάζονται εν όλω ή εν μέρει, σε διακομηστές που ανήκουν στην Facebook Inc. οι οποίοι είναι εγκατεστημένοι στις ΗΠΑ, όπου τα δεδομένα αυτά αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας. Η καταγγελία στρέφονταν και κατά του επιτρόπου προστασίας δεδομένων, η οποία και του ζητούσε ουσιαστικά να ασκήσει τις αρμοδιότητες που του παρέχει ο νόμος, απαγορεύοντας στην Facebook Ireland να διαβιβάσει τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τον

³⁹Facebook is a good example of the EU interest in USA social media with 102% rate of growth in use in the EU from the 2010 to 2016. Facebook users in the World. Internet World Stats (June 2016).

*αφορούν. Επιπροσθέτως στηρίχθηκε και στο γεγονός των αποκαλύψεων που έκανε ο Edward Snowden, σχετικά με τις δραστηριότητες της NSA.*⁴⁰

Η επιλογή της Ιρλανδικής DPA (Data Protection Act Ireland), έγινε βάσει του γεγονότος ότι πληθώρα εταιρειών στον τομέα του διαδικτύου, εδρεύουν στο έδαφος της Ιρλανδίας μεταξύ των οποίων και η Facebook Ireland, η οποία στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο θεωρείται ως “υπεύθυνος επεξεργασίας”. Η εν λόγω καταγγελία υπήρξε μια εκ των πολλών που κατατέθηκαν κατά της Facebook Ireland, και απερρίφθη από τον Επίτροπο με αιτιολογία βασισμένη στο “Safe Harbor” ότι δεν υπήρξαν αποδείξεις περί προσπέλασης των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα απο την NSA.⁴¹

Εν συνεχεία, ο Schrems προσέφυγε στο High Court κατά της Data Protection Act Ireland, για την ανωτέρω απόρριψη του Επιτρόπου, όπου με την σειρά του το δικαστήριο εκκίνησε την διαδικασία του 297 ΣΛΕΕ με την άσκηση προδικαστικού ερωτήματος βασισμένο στο “Safe Harbor”. Ο ισχυρισμός που προέβαλε ο ενάγων, βασίστηκε στο ότι τα προσωπικά δεδομένα που κατέχει η θυγατρική, θα μεταφέρονταν στην μητρική με έδρα τις ΗΠΑ, όπου τα δεδομένα αυτά θα ήταν πλέον διαθέσιμα στις Αμερικάνικες Υπηρεσίες Πληροφοριών. Ακόμα, τόνισε πως τα επίπεδα προστασίας που παρέχονται μέσω του “Ασφαλή Λιμένα” δεν επαρκούν ώστε να παρέχουν φραγή ενάντια στις επεμβάσεις των δημόσιων αρχών των ΗΠΑ.

Η δικαστική διαμάχη κατέληξε με την ακύρωση του “Ασφαλούς Λιμένα”, με την αιτιολογία ότι τα επίπεδα του πλαισίου αυτού για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα πολιτών της Ένωσης στο οποίο βασίζονταν πληθώρα εταιρειών, ήταν προσβάσιμα στις κυβερνητικές αρχές των ΗΠΑ με κορυφή το NSA.

Το ΔΕΕ κατέληξε ότι, *«οι εθνικές εποπτικές αρχές πρέπει να μπορούν να ελέγχουν με πλήρη ανεξαρτησία κάθε αξίωση που αναφέρεται στην προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των ατόμων όσον αφορά την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων»*.⁴²

Η απόφαση αυτή υπήρξε σταθμός στην μεταφορά των δεδομένων σε εταιρείες με έδρα τις ΗΠΑ, και ανέτρεψε πλήρως το νομικό καθεστώς του “Ασφαλή Λιμένα” με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί κλίμα αβεβαιότητας ως προς τις διατλαντικές ροές. Τονίστηκε ακόμα ότι, η καταγγελία του Schrems έπρεπε να εξεταστεί από την

⁴⁰ ΔΕΕ C-362/14 απόσπασμα 26,27,28

⁴¹ ΔΕΕ C-362/14 απόσπασμα 29 εδ.β’.

⁴² ΔΕΕ C-362/14 απόσπασμα 101 εδ.α’.

Ιρλανδική Εποπτική Αρχή με κάθε επιμέλεια, και να αποφανθεί σχετικά με την ανεπάρκεια προστασίας των προσωπικών του δεδομένων κατά την διαβίβαση τους στο έδαφος των ΗΠΑ. Ακόμα, βασικό σημείο αυτής αποτέλεσε η αναφορά στους μηχανισμούς διασυνοριακής μεταφοράς δεδομένων των τρίτων χωρών. Συγκεκριμένα, τονίστηκε η ανάγκη παροχής επιπέδων προστασίας αυτών, ισοδύναμων με της ΕΕ. Δεν σημαίνει ότι, οι τρίτες χώρες είναι υποχρεωμένες να ακολουθούν πιστά τα νομικά πρότυπα προστασίας της ΕΕ, αλλά σε κάθε περίπτωση τα μέσα που χρησιμοποιούν πρέπει να είναι αποτελεσματικά και ισοδύναμα.

Η απόφαση αυτή βασίστηκε κυρίως σε τέσσερις πτυχές. Πρώτον αναφέρθηκε στο θέμα της αυτοπιστοποίησης του συστήματος και στην ανεπάρκεια αυτού. Δεύτερον, το ΔΕΚ επέκρινε ότι οι ΗΠΑ δήλωσαν ότι απλώς συμμορφώνονται χωρίς προηγούμενη ουσιαστική μεταρρυθμιστική αλλαγή. Τέλος και πιο ουσιαστικό, το ΔΕΚ στην απόφαση αυτή συζήτησε τις παραβιάσεις των θεμελιωδών δικαιωμάτων και παρατήρησε ότι η πρακτική παροχής υπηρεσιών των τηλεπικοινωνιών παραβίαζε την ουσία του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής.

Η ακύρωση του “Ασφαλούς Λιμένα” επικεντρώθηκε αποκλειστικά στις αναληφθείσες δεσμεύσεις που είχαν αναλάβει οι εταιρείες και δεν αφορούσαν τις αρχές των ΗΠΑ, διότι εξαρχής αυτές δεν όφειλαν να συμμορφωθούν. Αυτό που αποκομίστηκε ήταν ότι, με τα ψεγάδια που αναδύθηκαν στον χώρο προστασίας των προσωπικών δεδομένων (Snowden-NSA και Maximillian Schrems Case), συνέβαλαν ώστε να επιταχυνθούν οι συζητήσεις ΕΕ και ΗΠΑ για ενίσχυση του πλαισίου προστασίας.

2.1.2 Αποτελέσματα και Προοπτικές μετά τον “Ασφαλή Λιμένα”

Αδιαμφισβήτητα, το μέλλον των σχέσεων της ΕΕ και ΗΠΑ μετά την αποτυχία ενός πλαισίου που εξυπηρετούσε αν μη τι άλλο τους σκοπούς της αγοράς, προκάλεσε έντονη αβεβαιότητα στις διατλαντικές μεταφορές δεδομένων. Κολοσσοί όπως η Google, Apple, Facebook και Amazon (γνωστές και ως GAFA), αναζητούσαν την διαφύλαξη των συμφερόντων τους μέσα από ένα νέο πλαίσιο. Η διαφύλαξη θα επέρχονταν με παρεμβάσεις πολιτικής φύσεως, που θα έλυνε τον επείγοντα χαρακτήρα της κατάστασης μέσα από συνιστώσες νομικών και τεχνικών μεθόδων. Η λύση δόθηκε με την συμφωνία της Επιτροπής και των ΗΠΑ στις 02 Φεβρουαρίου 2016, οπού κατέληξαν στην

“Ασπίδα Προστασίας” και καθόρισαν το νέο πλαίσιο στις διατλαντικές ροές δεδομένων.

2.1.3 Περίληψη πλαισίου της “Ασπίδας Προστασίας”

Μετά την ανάλυση της απόφασης Schrems, ξεκίνησε μια μάχη ισχυρών διαπραγματεύσεων μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ με βασικούς παίκτες την Επιτροπή από την μια και το Υπουργείο Εμπορίου των ΗΠΑ από την άλλη. Στο επίκεντρο των συζητήσεων τέθηκε η εφαρμογή του Safe Harbor, όπου συμφωνήθηκε το χαλό περιεχόμενο στον τομέα της προστασίας του απορρήτου, και στην ανάγκη δημιουργίας ενός νέου πλαισίου. Το πλαίσιο δεν ήταν άλλο από το Privacy Shield Facebook, που αποτέλέσε την νομική βάση των διατλαντικών ροών. Οι συνθήκες που οδήγησαν στην γέννηση της Ασπίδας Προστασίας, προήλθαν κατόπιν προσφυγών κατά του πλαισίου του Ασφαλούς Λιμένα. Επομένως, στον χώρο ΕΕ και ΗΠΑ συνυπάρχουν δύο μοντέλα για την προστασία των δεδομένων των πολιτών της Ένωσης. Λέχθηκε και παραπάνω, ότι η ΕΕ στόχευσε στην προστασία των πολιτών της, τόσο από τον δημόσιο όσο και από τον ιδιωτικό φορέα επεξεργασίας. Στον πυρήνα των υποκειμένων των δεδομένων εντάχθηκαν τα ατομικά δικαιώματα και κατ'επέκταση η προστασία τους. Η εφαρμογή του Safe Harbor, απογοήτευσε επί μακρόν την ΕΕ διότι ως επί το πλείστον άφηνε ανεξέλεγκτη την βιομηχανία των ΗΠΑ. Αυτό άλλωστε φάνηκε και με την απόφαση C-362/14, που έθιξε το θέμα της μη συμμόρφωσης των αμερικάνικων εταιρειών, παρότι ήταν πιστοποιημένοι φορείς με τα πλαίσια του Safe Harbor. Φυσικό ακόλουθο ήταν, να θελήσουν οι ΗΠΑ να προβούν σε μία νέα συμφωνία που θα έλυνε τα μέχρι τότε προβλήματα των διατλαντικών ροών. Σε αυτό που βασίστηκαν για την επίτευξη της συμφωνίας, ήταν οι ανάγκες της αγοράς, που επιθυμούσε την ελεύθερη ροή των δεδομένων και την ευρεία πρόσβαση, ώστε να αναπτύξουν αποτελεσματικότερες υπηρεσίες και προϊόντα⁴³.

Με αφετηρία αυτά τα δεδομένα, μας δίνεται η δυνατότητα να προβούμε σε αναλυτικότερη εξέταση της Ασπίδας Προστασίας. Φαίνεται τουλάχιστον ότι, το νέο πλαίσιο προστασίας των προσωπικών δεδομένων είναι περισσότερο κατανοητό ως

⁴³German Law Journal 744 (2017). Διαθέσιμο στο <https://ssrn.com/abstract=2333177> COM 31/4

προς το περιεχόμενο⁴⁴. Ακόμα και οι ΗΠΑ, μπόρεσαν ευκολότερα να το υπογράψουν, δεδομένου ότι βασίστηκαν στις δυνατότητες που έχει επιδείξει η Ευρώπη στα θέματα του απορρήτου, λαμβάνοντας υπόψη την υπεροχή του GDPR.

Μια πρώτη εικόνα του νέου πλαισίου, διαγράφει τα μέρη από το οποία αυτό αποτελείται. Αρχικά καθορίζεται το πολιτικό πλαίσιο, το σχέδιο επάρκειας και επτά παραρτήματα από Κυβερνητικές οντότητες των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής. Η Ασπίδα Προστασίας εξετάστηκε από την Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29⁴⁵ (στο εξής WP 29). Η WP29 στην έρευνα της σχετικά με τα θέματα προστασίας, κατέληξε σε βασικές αδυναμίες της “Ασπίδας Προστασίας”. Από την οπτική της αγοράς και του εμπορίου, παρατηρήθηκαν ελλείψεις σαφήνειας ως προς στην εφαρμογή της (νομοτεχνικές κυρίως). Βασικό έλλειμμα που προβλημάτισε ιδιαίτερα, λαμβανομένου υπόψη και των γεγονότων του NSA, ήταν το θέμα της Εθνικής Ασφάλειας. Αυτό λύθηκε με γνωμοδότηση της WP 29, η οποία προέβει σε βελτιώσεις διαφάνειας και κάλεσε την Επιτροπή να παράσχει εγγυήσεις ως προς την επάρκεια της Ασπίδας Προστασίας Δεδομένων. Η γνωμοδότηση αυτή με αριθμό 01/2016⁴⁶, προέβλεπε την ισοδύναμη επάρκεια στα πεδία νομικής προστασίας των δεδομένων που καλούνται να παράσχουν οι δύο ήπειροι.

Το πλαίσιο της Ασπίδας προσχώρησε περισσότερο στο πεδίο των λεπτομερειών. Οι κανόνες που εισήγαγε όπως «Λογοδοσία για περαιτέρω μεταβιβάσεις των προσωπικών δεδομένων» αποτελούν ένα πολύ καλό παράδειγμα. Αυτή η περίπτωση αποτέλεσε την ανάγκη επιθυμίας για ρύθμιση μιας περιοχής που ήταν αμφιλεγόμενη και άκρως αμφισβητήσιμη. Ακόμα, σε μια βαθιά ανάλυση της Ασπίδας διαπιστώνεται ότι, το περιεχόμενο των αρχών αποτελεί περισσότερο μια μορφή απαιτήσεων και οδηγιών παρά ένα τυπολατρικό κατασκεύασμα.

Στο εγχείρημα αυτό που καλούνται να αντεπεξέλθουν ΕΕ και ΗΠΑ, εμφανώς λαμβάνουν χώρα ρυθμίσεις, που χαρακτηρίζονται για την πολυπλοκότητα τους. Ενδεικτικά αναφέρω τα σημεία όπως, τους μηχανισμούς εποπτείας που καλούνται να

⁴⁴Nadine Geppert, Could the EU-US Privacy Shield Despite the Serious Concerns Raised by European Institutions Act as a role model for Transborder Data Transfers to Third Countries? (August 31, 2016)

⁴⁵Η ομάδα εργασίας του άρθρου 29 (άρθρο 29 WP) είναι ανεξάρτητη ευρωπαϊκή ομάδα εργασίας που ασχολήθηκε με ζητήματα προστασίας της ιδιωτικής ζωής και των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα μέχρι τη 25 Μαΐου 2018 (έναρξη εφαρμογής του GDPR).

⁴⁶Opinion 01/2016 on the EU -US Privacy Shield draft adequacy decision
https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2016/wp238_en.pdf

θεσπίσουν ή να ενεργοποιήσουν οι ΗΠΑ, η διαφάνεια της διοίκησης στα θέματα χειρισμού των προσωπικών δεδομένων των πολιτών της Ένωσης, την συμβατότητα των αρχών της ιδιωτικής ζωής καθώς και πληθώρα άλλων θεμάτων.

Σε μια σύντομη απόδοση του πλαισίου της “Ασπίδας Προστασίας” θα αναφερθεί το **παράρτημα I**, στο οποίο περιέχονται οι επιστολές του DOC (Department of Commerce)⁴⁷ και του ITA (International Trade Administration)⁴⁸. Στα έγγραφα της ITA επισημαίνονται οι *Βελτιώσεις βάσει των αρχών Ασφάλειας Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων*. Συγκεκριμένα, επικεντρώνεται στους τομείς της **Προειδοποίησης**, δηλαδή στην δυνατότητα των ατόμων ως υποκείμενα των προσωπικών δεδομένων⁴⁹, για ενίσχυση των απαιτήσεων προειδοποίησης στις περιπτώσεις χρήσης των δεδομένων. Στον τομέα της **ευθύνης συμμόρφωσης**, δηλαδή στην υποχρέωση λογοδοσίας όταν μεταβιβάζονται δεδομένα σε τρίτο αντιπρόσωπο. Σε αυτό περιλαμβάνεται και η λήψη κατάλληλων μέτρων προς συμμόρφωση. Στον τομέα της **Σχετικότητας**, δηλαδή οι λήπτες των δεδομένων πρέπει να περιορίζονται αποκλειστικά στους σκοπούς της επεξεργασίας και τέλος στον τομέα της **Προσφυγής**, δηλαδή στην παροχή δραστικής δυνατότητας σε μηχανισμούς προσφυγής άνευ κόστους, ώστε να είναι εύκολα προσβάσιμα από τα υποκείμενα των δεδομένων.⁵⁰

Στις ενημερώσεις του DOC, πρέπει να περιλαμβάνεται και μια λίστα ή αρχείο, το οποίο θα διαθέτει τους πιστοποιημένους οργανισμούς βάσει των αρχών της “Ασπίδας Προστασίας” (Privacy Shield List), και οι οποίοι θα δεσμεύονται να ακολουθούν τα προτεινόμενα πρωτόκολλα. Σε περίπτωση αφαίρεσης κάποιων οργανισμών, πρέπει να ενημερώνεται η λίστα, ώστε να μην υπάρχει σύγκρουση ως προς το αν η διάθεση των δεδομένων είναι στα πλαίσια του κανονισμού.

Από τα σημαντικότερα επιτεύγματα αποτέλεσε η **ρήτρα πιστοποίησης**, που αναφέρονταν στις περιπτώσεις εγκατάλειψης των πιστοποιημένων οργανισμών, απο

⁴⁷DOC (Department of Commerce) αποτελεί εκτελεστικό τμήμα του Υπουργείου Εμπορίου των ΗΠΑ και ασχολείται με την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης.

https://en.m.wikipedia.org/wiki/United_States_Department_of_Commerce

⁴⁸ITA (International Trade Administration) – Διεθνής Διοίκηση Εμπορίου. Αποτελεί υπηρεσία του Υπουργείου Εμπορίου των Ηνωμένων Πολιτειών και προωθεί τις εξαγωγές αμερικάνικων υπηρεσιών και αγαθών από τις ΗΠΑ.

⁴⁹Σημείωση: Στο πλαίσιο της “Ασπίδας Προστασίας” αναφέρεται ο όρος “άτομα” και εννοεί τα **υποκείμενα των δεδομένων** και ο όρος “προσωπικές πληροφορίες” και εννοεί τα **προσωπικά δεδομένα**. Για διαφορές μεταξύ των εννοιών των προσωπικών δεδομένων στην Ευρωπαϊκή Ένωση και προσωπικές πληροφορίες των ΗΠΑ βλ. Paul M. Schwartz and Danie J. Solove “Reconciling Personal Information in the United States and European Union”

⁵⁰Privacy Shield Framework Annex I.

την εμβέλεια της Ασπίδας Προστασίας. Ουσιαστικά αναφέρεται ότι, η εγκατάλειψη με παράλληλη διατήρηση των δεδομένων κατά την περίοδο που ήταν συμβεβλημένοι, απαιτεί την συνέχιση της πιστοποίησης ως προς της αρχές της Ασπίδας Προστασίας για τα δεδομένα που κατέχουν, σε ετήσια βάση. Τον έλεγχο των επαληθεύσεων αναλαμβάνει και πάλι το DOC, καθώς και τις πιστοποιήσεις ως προς την πολιτική απορρήτου.

Σε γενικές γραμμές το DOC, έχει μια πληθώρα αρμοδιοτήτων στο πεδίο της Ασφάλειας Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, με βασικότερες εκείνες που αναφέρονται στον έλεγχο των Οργανισμών που εγκατέλειψαν και ειδικότερα ως προς την επιστροφή, διαγραφή ή διατήρησης υπό τον όρο της συμμόρφωσης. Τέλος, το DOC εγγυήθηκε την άμεση επαφή με τις Αρχές Προστασίας Δεδομένων (DPAs)⁵¹ της ΕΕ, μέσω Ειδικής Διεύθυνσης που συνέστησε ειδικά για αυτό τον σκοπό.

Στο **παράρτημα II** της “Ασπίδας Προστασίας” αναλύονται οι αρχές αυτής, και αναφέρονται στους οργανισμούς που έχουν συμβληθεί και λαμβάνουν τα δεδομένα των πολιτών της Ένωσης. Οι αρχές αυτές, ουδέποτε αντιβαίνουν στις αρχές της Οδηγίας για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, αλλά ακολουθούν τις επιταγές της ενωσιακής νομοθεσίας. Στο πλαίσιο των αρχών αυτών, το DOC έχει εκδώσει έγγραφο, με το οποίο ορίζονται οι υποχρεώσεις που προβλέπονται όταν ένας οργανισμός συμβληθεί και αποκομίσει τα οφέλη της Ασπίδας Προστασίας. Μεταξύ άλλων, επιτάσσει στους Οργανισμούς να υπόκεινται στις εξουσίες έρευνας του FTC (Federal Trade Commission), να γνωστοποιεί δημόσιως την συμμόρφωση με τις αρχές και τις επιταγές της Ασπίδας Προστασίας, να προβαίνει σε άμεση γνωστοποίηση των πολιτικών απορρήτου του και τέλος να δηλώνει την πλήρη εφαρμογή των παραπάνω. Στο σώμα του κειμένου της “Ασπίδας Προστασίας” βλέπουμε την ανάγκη τήρησης των αρχών (καθώς είναι ζωτικής σημασίας), και η μη τήρηση αυτών επισύρει κυρώσεις. Τα οφέλη της Ασπίδας Προστασίας ξεκινούν από την χρονική στιγμή που το DOC τοποθετεί έναν οργανισμό στις κατάλογο ιδιωτικής ασφάλειας. Έως τότε οι οργανισμοί, κανένα όφελος της Ασπίδας δεν είναι σε θέση να λάβουν.

⁵¹ Αρχές Προστασίας Δεδομένων (DPAs) - Είναι ανεξάρτητες δημόσιες αρχές που παρακολουθούν και επιβλέπουν, μέσω εξουσιών και έρευνας και διορθωτικών εξουσιών, την εφαρμογή του δικαίου περι προστασίας δεδομένων. Παρέχουν εξειδικευμένες συμβουλές σχετικά με ζητήματα προστασίας δεδομένων και χειρίζονται καταγγελίες σχετικά με εικαζόμενες παραβιάσεις της νομοθεσίας. https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection/reform/rights-citizens/redress/what-are-data-protection-authorities-dpas-and-how-do-i-contact-them_el

Στην θεματολογία του παραρτήματος II, εντάσσεται μεταξύ άλλων, και η περίπτωση κατά την οποία προκύπτουν θέματα ερμηνείας στο πλαίσιο την νομοθεσίας για τα προσωπικά δεδομένα στην Ένωση. Συγκεκριμένα, η νομοθεσία των ΗΠΑ οφείλει να συμμορφωθεί με τις αρχές της Ασπίδας Προστασίας και της πολιτικής απορρήτου αυτής. Διαφοροποιήσεις και παρεκκλίσεις, προβλέπονται μόνον όταν οι Οργανισμοί που λαμβάνουν δεδομένα πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν συμβληθεί απευθείας με εθνικές DPAs. Η προβληματική του θέματος των εννοιών, πηγάζουν από την πολυμορφία των νομοθεσιών, καθώς πληθώρα αυτών προβαίνουν σε διαφορετικούς εννοιολογικούς προσδιορισμούς στα θέματα του απορρήτου και της ιδιωτικότητας. Λέχθηκε και παραπάνω ότι, οι προσεγγίσεις των όρων *προσωπικά δεδομένα* και *υποκείμενο δεδομένων* λαμβάνουν χώρα με διαφορετική εννοιολογική σημασία στο έδαφος των ΗΠΑ. Το σημαντικό όμως είναι ότι, στον χώρο της ΕΕ οι όροι αυτοί έχουν ευρύτερη σημασία και πηγάζουν απευθείας από την Οδηγία. Αυτή είναι που προσδίδει άλλωστε ομοιόμορφο χαρακτήρα στις διάφορες νομοθεσίες των κρατών μελών, και επιδιώκει με παρόμοιο τρόπο μέσα από την Ασπίδα να υιοθετηθεί από τις ΗΠΑ στα θέματα των προσωπικών δεδομένων. Άλλωστε, ο σκοπός της Οδηγίας είναι η απλούστευση της Ενωσιακής νομοθεσίας και η εύκολη και ομοιόμορφη εφαρμογή από τα συμβαλλόμενα κράτη. Σε αυτή την προβληματική γεννάται το εξής ερώτημα. Μπορούν οι ΗΠΑ, εφαρμόζοντας το αμερικάνικο δίκαιο, να κατανοήσουν τις μεθόδους εφαρμογής και ερμηνείας καθώς και τις αρχές που πηγάζουν από το νέο αυτό πλαίσιο;

Για να απαντηθεί ένα τέτοιο ερώτημα, πρέπει να αφομοιωθούν οι προθέσεις που έχουν τα συμβαλλόμενα μέρη στην τήρηση των υποχρεώσεων και των αρχών που προβλέπει η “Ασπίδα Προστασίας”. Εκ πρώτης όψεως, φάνηκε ότι οι αρχές αυτές πλαισίωναν εκείνες του “Ασφαλούς Λιμένα”, κάτι που προβλημάτισε το DOC καθώς και τους οικονομικούς οργανισμούς. Μεταγενέστερα, κατόπιν ανακοίνωσης της Επιτροπής, δόθηκε κατεύθυνση ώστε οι αρχές του νέου πλαισίου να προσεγγίζουν αυτές της Οδηγίας. Συγκεκριμένα, συμπεριελήφθηκε η **Σημείωση** που προέβλεπε την υποχρέωση των Οργανισμών, σε ρητή ενημέρωση των υποκειμένων των δεδομένων πριν την λήψη των προσωπικών τους δεδομένων. Στην ενημέρωση, όφειλαν να περιέχουν σημείωση σχετική με τους σκοπούς χρήσης αυτών. Ακολούθως, εντάχθηκε ο κανόνας της **Επιλογής**, δηλαδή εξειδικεύτηκε κανόνας ώστε να επιλέγει το υποκείμενο δικαιωμάτων αν θα προβεί σε συγκατάθεση, για τις περιπτώσεις όπου τα

προσωπικά δεδομένα τους δύναται να αποκαλυφθούν σε τρίτα πρόσωπα ή να χρησιμοποιηθούν για έτερους σκοπούς. Σημαντική εξέλιξη των αρχών, αποτέλεσε το πεδίο της **Ασφάλειας**. Μια εκ των σημαντικότερων αρχών, καθότι ανάγκασαν τους Οργανισμούς κατοχής των δεδομένων σε λήψη «κατάλληλων μέτρων» για μέγιστη προστασία. Περιπτώσεις όπως, απώλεια και κακή χρήση των προσωπικών δεδομένων από τους επεξεργαστές αυτών, ενεργοποιεί τις κυρώσεις της Ασπίδας. Τέλος, εντάχθηκε και η περίπτωση της **Προσφυγής**, δηλαδή το δικαίωμα των υποκειμένων σε αξιώσεις αποκατάστασης από τους οργανισμούς, κάτι που προβλέπονταν και στον Ασφαλή Λιμένα, με την διαφορά ότι στην Ασπίδα Προστασίας ακολουθείται και από την ρήτρα που αναφέρεται σε «ευθύνη συμμόρφωσης» των οργανισμών.

Στον ίδιο μοτίβο των αρχών, εντάχθηκαν και άλλες συναφείς με αυτές του Ασφαλή Λιμένα, και αναφέρονται αποκλειστικά στα “ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα”, όπως οι περιπτώσεις δημοσιογραφικής κάλυψης, ταξιδιωτικών αναγκών, αιτήματα πρόσβασης από δημόσιες αρχές κα. Βασική αναφορά του παραρτήματος, αποτελούν οι διατάξεις περί **Διαιτησίας**, όπου καθορίζουν το κατά πόσο ένας οργανισμός έχει προβεί σε παραβίαση των υποχρεώσεων του για την προστασία των δεδομένων⁵².

Στο **παράρτημα III** περιγράφεται ο μηχανισμός Ombudsperson. Πρόκειται για διατάξεις σχετικά με πρακτικές διαμεσολάβησης από τις Αρχές τις ΕΕ και των ΗΠΑ, εξ ονόματος ατόμων – υποκειμένων δεδομένων.⁵³ Την εκτέλεση του έργου αυτού, σχετικά με την λειτουργία του μηχανισμού, ανέλαβε από τον Ιανουάριο του 2015, η Υφυπουργός Catherine A. Novelli. Ο μηχανισμός αυτός λειτουργεί, μέσω παροχής ενδίκων μέσων για τους πολίτες των κρατών – μελών της Ένωσης. Βασική προϋπόθεση για την ορθή λειτουργία αυτού, αποτελεί η ανεξαρτησία κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων του. Η λειτουργία του επικουρείται με αυτή των τακτικών δικαστηρίων και μπορεί να χαρακτηριστεί υπό στενή έννοια ως ανεξάρτητη δικαστική αρχή. Η ανεξαρτησία κατά την άσκηση των καθηκόντων του Ombudsperson, δεν θεωρείται ανεπηρεάστη, αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι το ίδιο το πλαίσιο του Privacy Shield δεν παρέχει κριτήρια αμεροληψίας αυτού. Επομένως, κάτι τέτοιο

⁵²M.Schrems, The Privacy Shield is a Soft Update of the Privacy Shield, 2 Eur. Data Protection Review 122 (2016)

⁵³Ο μηχανισμός Διαμεσολάβησης αποτελεί έναν νέο μηχανισμό, που δημιουργήθηκε στα πλαίσια του Privacy Shield, για να διευκολύνει τα αιτήματα σχετικά με την προσβαση των προσωπικών δεδομένων απο την επεξεργασία των αμερικάνικων υπηρεσιών πληροφοριών. Στα πλαίσια του μηχανισμού θα εξετάζονται τα αιτήματα σχετικά με τα δεδομένα που μεταφέρονται βάσει απορρήτου και σχετικών συμβατικών ρητρών.
https://ec.europa.eu/newsroom/document.cfm?doc_id=44208

αδιαμφισβήτητα υπονομεύει την λειτουργία του μηχανισμού ως ανεξάρτητου οργάνου. Μέχρι τώρα στο πλαίσιο της Ασπίδας, δεν φαίνεται η επάρκεια των ερευνητικών του αρμοδιοτήτων, δημιουργώντας κλίμα ασάφειας ως προς την αποτελεσματικότητά του, και των εχεγγών έννομης προστασίας που επιβάλλει το άρθρο 47 του Χάρτη. Στο θέμα αυτό, το ίδιο το Δικαστήριο της Ένωσης προέβει σε επεξήγηση του πλαισίου λέγοντας ότι, οι πληροφορίες για την επιβολή του μέτρου πρέπει να είναι επαρκώς αιτιολογημένες. Στο παράρτημα της Ασπίδας Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων σχετικά με τον μηχανισμό, γίνεται ευθεία αναφορά των αρμοδιοτήτων περί παραπομπής για τις περιπτώσεις μη συμμόρφωσης των πιστοποιημένων εταιρειών στις αρμόδιες Αρχές των ΗΠΑ, για περαιτέρω εξέταση του θέματος. Ακόμα και ο ίδιος ο μηχανισμός στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, υπόκειται σε έλεγχο και εποπτεία. Τέλος, αν μου επιτραπεί προσωπική εκτίμηση στα πλαίσια ανάγνωσης του πλαισίου της Ασπίδας Προστασίας συμπεραίνω ότι, η ανεπάρκεια του Ombudsperson έγκειται στην παράλειψη ρητών τρόπων αντιμετώπισης των μη συμμορφούμενων μηχανισμών και η ανάληψη των κυρώσεων μεταβιβάζεται στα χέρια των Εθνικών Αρχών των ΗΠΑ.

Κλείνοντας με την περιληπτική επισκόπηση της Ασπίδας, αναφέρεται το **παράρτημα IV**, που περιέχει τις επιστολές της FTC περί προστασίας των καταναλωτών, το **παράρτημα V** με τις επιστολές του Υπουργείου Μεταφορών των ΗΠΑ για επιβολή του νόμου περί απορρήτου, το **παράρτημα VI** με επιστολές του Γραφείου του Διευθυντή Εθνικής Νοημοσύνης περί περιορισμού της συλλογής προσωπικών πληροφοριών και τέλος το **παράρτημα VII** με επιστολές του Αμερικάνικου Υπουργείου Δικαιοσύνης σχετικές με την γενικότερη εφαρμογή της Ασπίδας.

Μέρος Δεύτερο

Η Ασπίδα Προστασίας στην πράξη: Εφαρμογές

1. Πρώτη Επισκόπηση Εφαρμογής της Ασπίδας Προστασίας.

Η περιγραφή της Ασπίδας Προστασίας, μας ανέδειξε τα προβλήματα του προγενέστερου πλαισίου και μας όπλισε με την ελπίδα στους τομείς του απορρήτου. Δεν χρειάστηκε πέρασμα ετών, ώστε να έρθουν στην επιφάνεια τα πρώτα αποτελέσματα εφαρμογής. Αυτά γνωστοποιήθηκαν με την δημοσίευση της πρώτης έκθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο. Σε αυτό μετείχε και η Ομάδα Εργασίας του άρθρου 29 (WP29)⁵⁴, η οποία προέβη με την σειρά της την 28 Νοεμβρίου 2017, σε έγκριση της ανωτέρω έκθεσης⁵⁵. Οι μετέχοντες, σε μία προσπάθεια ετήσιας ανασκόπησης, εξέτασαν την λειτουργία της Ασπίδας Προστασίας αναφορικά με τις νομικές εξελίξεις στον νομοθετικό χώρο και ειδικότερα, επικεντρώθηκαν στα θέματα εμπορικής και εθνικής ασφάλειας. Αποτέλεσμα της εκθέσεως αυτής και κατόπιν την υποθέσεως Schrems, ήταν στα να έρθουν στην επιφάνεια οι, ούτως ή άλλως, αδυναμίες του πλαισίου.

Στις προσπάθειες αυτές, η Ευρωπαϊκή Ένωση επιζητά την ανάπτυξη περισσότερων εγγυήσεων για την βελτίωση της προστασίας του απορρήτου και της ιδιωτικότητας από τις ΗΠΑ. Σε αντιφατική περίπτωση, κανείς δεν εγγυάται την παραμονή ενός πλαισίου προστασίας προσωπικών δεδομένων με αναποτελεσματικό περιεχόμενο. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα έχει ως αποτέλεσμα την ακύρωση του από τα Δικαστήρια.

Στην πρώτη επισκόπηση εφαρμογής της Ασπίδας Προστασίας, καταγράφηκε με αιχμηρό τρόπο, το γεγονός ότι αυτή βασίζεται κατά κόρον στην Οδηγία για τα προσωπικά δεδομένα.⁵⁶ Αυτό ενόχλησε και έγειρε τα εξής ερωτήματα. Πως μπορεί μια οδηγία του 1995 βασισμένη στα προσωπικά δεδομένα, να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της σύγχρονης αγοράς, όταν σε αυτή έχουν ενταχθεί νέες τεχνολογίες και μέσα; Και πως στο νέο αυτό πλαίσιο, με ένταξη των χαρακτηριστικών της Οδηγίας, θα ανταποκριθούν οι αναπτυγμένες ΗΠΑ;

⁵⁴Βλ. σημείωση 39

⁵⁵Article 29 Data Protection Working Party

https://ec.europa.eu/newsroom/just/document.cfm?doc_id=48782

⁵⁶Οδηγία 95/46/EK

Η απάντηση του ερωτήματος δυσκολεύει, αν αναλύσουμε ότι το πρωταρχικό στάδιο προστασίας των δεδομένων είναι ελλιπές από την γένεση του⁵⁷. Βέβαια το θεσμοθετημένο πλέον πλαίσιο επιδέχεται κριτικής ως προς στις εφαρμογές του, καθότι η υπάρχουσα Διοίκηση των ΗΠΑ παρουσίασε αλλαγές. Και ως προς αυτές αναφέρουμε την εκλογή Trump και πως αυτή θα χειριστεί τα θέματα της ιδιωτικής ζωής. Γνώμη που εκφράστηκε σε πολλές αναλύσεις, παρότι την φρεσκάδα του πλαισίου, είναι ότι η ίδια η Ασπίδα Προστασίας είναι ευάλωτη σε πολλά σημεία. Αφενός λειτουργικά και αφετέρου πηγάζουν από την αδυναμία εφαρμογής των διατάξεων της⁵⁸.

⁵⁷Γνώμη WP 238, 13 Απριλίου 2016

⁵⁸Γνώμη 4/2016, 30 Μαΐου 2016

1.1 Τα πρώτα ελαττώματα του Νομοθετικού Πλαισίου (Πολιτικές Εκτάσεις)

Όπως περιγράφηκε και παραπάνω (2.1.3), το νέο αυτό πλαίσιο προστασίας αποτελείται από πληθώρα παραρτημάτων και επιστολών. Όμως, η ανάγνωση και μόνον αυτών, δημιουργεί δυσκολίες στους προς ένταξη Οργανισμούς. Οι επιστολές όπως αναφέρθηκαν, μεταξύ των οποίων της ITA, FTC, DOC, DNI, DoJ, είχαν ως αποδέκτη την Επίτροπο της Ένωσης. Επιστολές οι οποίες δεν είχαν δεσμευτικό-νομικό χαρακτήρα, αλλά εξέφραζαν πολιτικές υποσχέσεις. Σε αυτές τις επιστολές το στοιχείο που εκλείπει είναι η προσθήκη νομικών μηχανισμών παρέμβασης. Και το σημαντικότερο είναι, ότι αποτελούσαν επιστολές από την κυβέρνηση Obama. Είναι το επίπεδο της Ασπίδα Προστασίας, ένα δυνατό και επαρκές επίπεδο, ισοδύναμο με αυτό που παρέχει στην Ένωση ο GDPR; Αναμφισβήτητα και όχι! Στις αναγνώσεις και αντιπαραβολές των δύο νομικών πλαισίων, σκιαγραφούνται οι λιγότερο επαρκείς απαιτήσεις που παρέχει η Ασπίδα Προστασίας στην αμερικάνικη αγορά, δηλαδή στις συμβεβλημένες με αυτήν εταιρείες, από τον GDPR⁵⁹. Ο αρχικός κίνδυνος, που ξεκίνησε την συζήτηση γύρω από τις αντιπαραβολές των πλαισίων, αφορούσε την στρέβλωση του ανταγωνισμού, σημαντικότερες εκ των οποίων οι εξαιρέσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών και των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Και οι δύο αυτοί τομείς, λόγω της φύσης των υπηρεσιών που παρέχουν, δεν μπορούν να πιστοποιηθούν και να ενταχθούν, λόγω μη αρμοδιότητας της Federal Trade Commission. Ειδικά οι τηλεπικοινωνίες, λόγω σύγκλισης, αφήνουν πολλά πεδία εκτός προστασίας, με αποτέλεσμα οι πολίτες της Ένωσης να μην απολαμβάνουν ισοδύναμης προστασίας, όπως αρχικά θέλησαν οι Ενωσιακοί Θεσμοί. Τελικό ζήτημα που ανέκυψε και εκδήλωσε αμφιβολίες, ήταν σε αυτό της συλλογής προσωπικών δεδομένων για θέματα εθνικής ασφάλειας. Επομένως, διχάζει το γεγονός αν κατά την συλλογή των δεδομένων, οι επεξεργαστές κινούνται εντός των ορίων του σκοπού. Η εξέταση της ορθότητας των νομικών ορίων, στο οποίο

⁵⁹European Parliament Resolution of 6 April 2017 on the adequacy of the protection afforded by the EU-US Privacy Shield (2016/3018)

απαιτούνται να επεμβαίνουν οι αρχές των ΗΠΑ, έχει αμιγώς πολιτικό περιεχόμενο.

Οι προκλήσεις σχετικά με την Ασπίδα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων σε πολιτικό επίπεδο ξεκίνησαν τον Ιανουάριο του 2017 με την επικείμενη αλλαγή της διοίκησης των ΗΠΑ. Η κυβέρνηση Trump προχώρησε σε μία σειρά μεταρρυθμίσεων της εποχής Obama, με έμφαση σε αυτές που αναφέρονται στην προστασία της ιδιωτικής ζωής⁶⁰. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές σε πρωταρχικό στάδιο, δεν φάνηκαν ιδιαίτερα χρήσιμες για τους θεσμούς της Ένωσης. Ως πρώτη μεταρρυθμιστική αλλαγή βασισμένη στα δικαιώματα της ιδιωτικής ζωής, αποτέλεσε το Προεδρικό Εκτελεστικό Διάταγμα, που απέρριψε τα δικαιώματα του απόρρητου των πολιτών έκτος του χώρου των ΗΠΑ⁶¹. Αυτό αποτέλεσε την βασική ανησυχία της Επιτροπής, καθώς σε πολιτικό επίπεδο η αλλαγή της διοίκησης του Trump, επέφερε έντονες αναταραχές και αμφιβολίες στο κατά πόσον η νέα διοίκηση θα εφαρμόσει τις επιταγές της Ασπίδας. Πριν την διοίκηση του νέου προέδρου (2017 και μετά), οι ομοσπονδιακοί οργανισμοί χορηγούσαν τα δικαιώματα που διασφάλιζαν το απόρρητο βάσει του Privacy Act. Ακολούθως, από το 2015 και μετά, ο νόμος που αφορούσε την δικαστική προστασία είχε εντάξει και στις περιπτώσεις των αλλοδαπών το δικαίωμα του ιδιωτικού απόρρητου, πράγμα που όριζε και η Συμφωνία Ασφάλειας Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων. Και οι δύο περιπτώσεις ανατράπηκαν μετά την ανάληψη των καθηκόντων από τον Trump⁶². Ακόμα και αν οι αλλαγές δεν αφορούσαν ευθέως την εφαρμογή του πλαισίου του Privacy Shield αλλά μόνον κατά του Privacy Act, δεν παύουν να επηρεάζουν τους ενωσιακούς θεσμούς, ώστε να είναι επιφυλακτικοί απέναντι στις αλλαγές της νέας Κυβέρνησης. Επιπλέον, οι περιπτώσεις λήψης των αποφάσεων διακριτικής ευχέρειας από πλευράς των Υπηρεσιών των ΗΠΑ, στις περιπτώσεις επιβολής του νόμου περί προστασίας της ιδιωτικής ζωής κατά των

⁶⁰President Donald J. Trump nominations to Key Positions in his Administrations, www.whitehouse.gov/thewhitehouse/2017/08/25/president-donald-j-trump-announces-intent-nominate-personnel-key.

⁶¹Eric Manpearl, The Privacy Rights of Non-US Persons in signal Intelligence (6 November 2017)

⁶²A.Butler, Writer Privacy Shield in the Trump Era, 213 (2017)

αλλοδαπών, θα πρέπει να σταματήσει, παρά την όποια δυνατότητα τους παρέχεται.

Τον Ιανουάριο του 2014, τέθηκε σε ισχύ η Οδηγία των ΗΠΑ που αναφέρονταν σε θέματα Προεδρικής Πολιτικής⁶³. Σε αυτή καθορίστηκαν οι πολιτικές που διέπουν τη διαφύλαξη των προσωπικών δεδομένων καθώς και τη συλλογή από τις αρχές των ΗΠΑ. Εδώ είχαμε την πρώτη επέμβαση της κυβέρνησης Trump, που επέτεινε την προστασία της ιδιωτικής ζωής για τους αλλοδαπούς (non-U.S persons), επιδιώκοντας την ενίσχυση των πλαισίων εποπτείας. Η συγκεκριμένη Προεδρική Οδηγία λειτουργεί ως πέπλο του πλαισίου της Ασπίδας στον χώρο ΕΕ-ΗΠΑ. Επομένως, η διοίκηση Trump θα πρέπει να λάβει σοβαρά υπόψη της ότι, η προεδρική οδηγία λειτουργεί επικουρικά της Ασπίδας Προστασίας, και ότι ενδεχόμενη ανάκληση μπορεί να σηματοδοτήσει το τέλος των διατλαντικών ροών με πλήθος αρνητικών επιπτώσεων.

Τέλος, η συζήτηση των πολιτικών εκτάσεων στον χώρο της ιδιωτικότητας θα δοθεί με αναφορά στον νόμο περί επιτήρησης της αλλοδαπής πληροφόρησης⁶⁴ του 1978. Συγκεκριμένα στο άρθρο 702, επιτρέπεται ευθέως στο NSA να προβαίνει σε διαδικασίες συλλογής των δεδομένων στον τομέα των ψηφιακών επικοινωνιών των αλλοδαπών που κατοικούν στο έδαφος των ΗΠΑ. Η πρόβλεψη του άρθρου αυτού, δημιουργεί ένα θολό τοπίο στον τομέα της ασφάλειας του απορρήτου, και αυτό γιατί αποδυναμώνει το πλαίσιο του ιδιωτικού βίου. Το νέο πλαίσιο επιθυμεί την ενίσχυση και την προστασία του απορρήτου και όχι την αποδυνάμωση του. Άραγε η διοίκηση του Trump θα ανταπεξέλθει στις δεσμεύσεις της;

⁶³Presidential Policy Directive (PPD-28)

⁶⁴Ο νόμος για την επιτήρηση της αλλοδαπής πληροφόρησης του 1978 (Foreign Intelligence Surveillance Act -FISA) είναι ένας ομοσπονδιακός νόμος των Ηνωμένων Πολιτειών που θεσπίζει διαδικασίες για την φυσική και ηλεκτρονική παρακολούθηση και συλλογή πληροφοριών μεταξύ ξένων δυνάμεων που είναι ύποπτοι για κατασκοπεία και τρομοκρατία.
https://en.m.wikipedia.org/wiki/Foreign_Intelligence_Surveillance_Act

1.2 Συμμόρφωση ως προς τις αρχές της Ασπίδας

Για να ανοίξουμε τον διάλογο στο πλαίσιο της συμμόρφωσης των Αμερικάνικων αρχών, θα πρέπει να δούμε, αν στα πλαίσια των **μηχανισμών και διαδικασιών** συντελέστηκε κάποια πρόοδος. Αυτό αποδεικνύεται κατόπιν εξέτασης της ετήσιας αναφοράς της Επιτροπής στους τομείς λειτουργίας της Ασπίδας, ώστε να επαληθεύσουμε την έναρξη εφαρμογής των μηχανισμών. Παρατηρήσαμε σε αυτή ότι, η δομή του Privacy Shield έχει διαφορετικό περιεχόμενο μετά τις εκλογές του 2016, και ότι φορείς ελέγχου όπως Ombudsman, FTC και Privacy and Civil Liberties Oversight Board (στο εξής PCLOB) προστέθηκαν μεταγενέστερα. Στις αναφορές της ετήσιας επισκόπησης της επιτροπής, τα μέλη αυτής θα πρέπει να δώσουν έμφαση και στους τομείς πρόσβασης στα έγγραφα.

Επακόλουθο σημείο της συμμόρφωσης διαδραματίζει και **η συμβολή των Επιτρόπων της FTC**. Αυτό σημαίνει δύο πράγματα. Αφενός την αποκλειστική αρμοδιότητα τους στα θέματα πιστοποίησης των εταιρειών, και αφετέρου στην εξακρίβωση πιθανής παραβίασης του άρθ. 5 περί παραπλανητικών πράξεων στο εμπόριο⁶⁵. Έτσι, εταιρείες που επιθυμούν την συμμετοχή τους στην Ασπίδα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, απαιτείται προηγουμένως η πιστοποίηση στο Υπουργείο Εμπορικών, ότι συμμορφώνονται με τις αρχές της Ασπίδας Προστασίας. Στο εν λόγω Υπουργείο, τηρείται λίστα πιστοποιημένων οργανισμών που προσχώρησαν. Στην δικαιοδοσία της FTC εντάσσεται και οι άσκηση κυρώσεων για αστικής και ποινικής φύσεως παραβατικές πρακτικές εταιρειών, όταν προβαίνουν σε επεξεργασίες δεδομένων πέραν του αρχικού σκοπού. Το έργο τους περί επιβολής κυρώσεων φάνηκε και στα πλαίσια λειτουργίας του Ασφαλή Λιμένα, αλλά και στον υπάρχον πλαίσιο, καθότι προέβησαν σε ενέργειες επιβολής του νόμου. Σε ανταπόκριση αυτών των ενεργειών, οι εταιρείες εκδήλωσαν θετική στάση, με δήλωση που επιβεβαίωσε τις ενέργειες παραπλάνησης των καταναλωτών⁶⁶.

Ακόμα ένα δείγμα σεβασμού και συμμόρφωσης της Αμερικάνικης Διοίκησης, είναι η **ένταξη του θεσμού της διαιτησίας** για θέματα επίλυσης παραβιάσεων των αρχών της Ασπίδας Προστασίας. Ουσιαστικά, επιλαμβάνονται θεμάτων προστασίας του

⁶⁵Section 5 of the Federal Trade Commission (FTC) Acts

[https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-007-7584?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/w-007-7584?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1)

⁶⁶According to FTC Chairman Maureen K. Ohlhausen: “Companies that want to benefit from these agreements must keep their promises or we will hold them accountable”.

ιδιωτικού βίου έναντι των ατόμων, όταν διαπιστώνουν παραβίαση των υποχρεώσεων των συμβεβλημένων με την Ασπίδα Προστασίας οργανισμών. Η διαπίστωση συντελείται από μια ομάδα, χαρακτηριζόμενη και ως «ομάδα προστασίας του ιδιωτικού βίου», αποτελούμενη από διαιτητές, που έχουν την εξουσία να επιβάλλουν ικανές κυρώσεις για την αντιμετώπιση της συντελούμενης παράβασης. Την εξουσία κατάρτισης πινάκων των διαιτητών, στα θέματα της προστασίας του ιδιωτικού βίου και του απορρήτου, κατέχει από κοινού η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μαζί με το Υπουργείο Εμπορικών. Χαρακτηριστικά των διαιτητών, προσομοιάζουν με αυτά του δικαστικού κλάδου, δηλαδή ανεξαρτησία και ακεραιότητα⁶⁷.

Σημαντικός μηχανισμός για την αντιμετώπιση των δεδομένων που προβλέφθηκε στην Ασπίδα Προστασίας, ήταν αυτός της διαμεσολάβησης (**Ombudsperson**). Ουσιαστικά αποτελεί τον μηχανισμό διαμεσολάβησης, και την απόδειξη συμμετοχής των Αρχών των ΗΠΑ στα πλαίσια της συνεργασίας τους με την ΕΕ⁶⁸. Βέβαια, ο όρος του Διαμεσολαβητή χρησιμοποιείται με διάφορους τρόπους στους χώρους των δικαιοδοσιών, αλλά συντελεί περίπου τον ίδιο ρόλο. Παρατηρήθηκε και στον χώρο της ΕΕ ότι, ορισμένα θεσμικά όργανα τα οποία δεν έχουν την ονομασία “Ombudsperson”, εκτελούν παρόμοιο έργο. Στον χώρο των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, η λειτουργία του στην προστασία δεδομένων έχει διαφορετική σημασία. Πρόκειται για τον θεσμό που κατέχει την εποπτεία περί του νόμου προστασίας των πληροφοριών και της ιδιωτικής ζωής, δηλαδή προβαίνει στην διερεύνηση των καταγγελιών σχετικά με την συλλογή, χρήση και αποκάλυψη των προσωπικών δεδομένων.

1.3 Πρώτα Συμπεράσματα Λειτουργίας της Ασπίδας

Η αποτελεσματική λειτουργία της Ασπίδας Προστασίας, φάνηκε μετά το **ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 6ης Απριλίου 2017**. Σε αυτό, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προέβη σε χαρακτηρισμούς που δήλωναν την ανεπάρκεια του νέου αυτού πλαισίου για τα προσωπικά δεδομένα, και κάλεσε την Επιτροπή σε μια πρώτη αξιολόγηση της Ασπίδας⁶⁹. Ουσιαστικά, θέλησε την εξασφάλιση μιας maximum αποτελεσματικότητας προστασίας των προσωπικών δεδομένων των πολιτών της

⁶⁷European Parliament resolution of 6th April 2017 on the adequacy of the protection afforded by the EU-US Privacy Shield (2016/3018)

⁶⁸Colin Bennett, Redress, the International Protection of Privacy and National Security and Intelligence Agencies. The Role for an Ombudsperson (Aug 21.2017) page.77

⁶⁹European Parliament Resolution of 6 April 2017.

Ένωσης, με παράλληλο σεβασμό στα δικαιώματα που απορρέουν από τον Χάρτη. Το βασικό θέμα που προβληματίσε το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ήταν ότι, μετά την έναρξη της Ασπίδας υπήρξε δυνατότητα μαζικής συλλογής των δεδομένων των πολιτών της Ένωσης από τις ΗΠΑ. Η προβληματική δεν ήταν η συλλογή αυτή καθαυτή, αλλά η χρησιμοποίηση των δεδομένων αυτών για λόγους εθνικής ασφάλειας των ΗΠΑ. Λόγοι που ανησύχησαν τα θεσμικά όργανα της Ένωσης λόγω του προσχηματικού τους χαρακτήρα. Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή ζήτησε την έγγραφη βεβαίωση των ΗΠΑ ως προς τις επιταγές προστασίας της Ασπίδας καθώς και την ανάληψη δεσμεύσεων από αυτές. Τέλος, στο εν λόγω ψήφισμα τονίστηκε και η επάρκεια προστασίας που παρέχει η Ασπίδα, με κύριο σημείο ότι οι ΗΠΑ, παρότι δεν επέτυχαν πλήρως στις απαιτήσεις του Ασφαλούς Λιμένα, έκαναν σημαντικές προσπάθειες ώστε το επίπεδο προστασίας να επαρκεί για να καλύψει τις αρχές του νέου πλαισίου⁷⁰. Στα πλαίσια αυτά, οι απαιτήσεις της Επιτροπής από τις Αρχές των ΗΠΑ αυξάνονται. Έτσι, θεωρεί πως οι βελτιώσεις της Ασπίδας, στο πεδίο του ιδιωτικού βίου είναι εφικτές. Η Επιτροπή επικεντρώνεται στα θέματα πιστοποιήσεων των αμερικάνικων εταιρειών, των ενισχυμένων ελέγχων με παράλληλη συνεργασία των ΗΠΑ ως προς την εφαρμογή της νομοθεσίας στα θέματα της ιδιωτικότητας και τέλος στις ενέργειες ασφαλείας μέσω αποτελεσματικού μηχανισμού προστασίας του ιδιωτικού βίου.

2. Οι Προειδοποιήσεις της ΕΕ για την εφαρμογή της Ασπίδας στα ατομικά δικαιώματα

Τα θεσμικά όργανα της Ένωσης επικεντρώθηκαν στις εταιρικές συστάσεις. Ουσιαστικά επέβαλαν στις εταιρείες, να μην αναφέρονται στην είσοδο τους στα πλαίσια της Ασπίδας, πριν από την επίσημη πιστοποίηση του DOC. Δηλαδή αμέσως μετά την κατάθεση της αιτήσεως προσχώρησης, να αναμένουν την ολοκλήρωση ώστε να αποφεύγεται οποιαδήποτε υπόνοια περί δικαιώματος κατοχής δεδομένων. Ακολούθως, η Επιτροπή προβαίνει σε συστάσεις που αναφέρονται στην διεξαγωγή ελέγχων από τον DOC, για όλες εκείνες τις περιπτώσεις ψευδών δηλώσεως περί συμμετοχής των εταιρειών στο πλαίσιο της Ασπίδας. Έτσι, η σύσταση της Επιτροπής αποτελεί την πρώτη προειδοποίηση συμμόρφωσης αλλά και λήψης μέτρων για τον σκοπό αυτό. Το έναυσμα αυτών των συστάσεων, προήλθε κατόπιν επισκόπησης και

⁷⁰Chris Jay Hoofnagle, The Federal Trade Commission's Inner Privacy Struggle (January 18, 2017) page. 113

εφαρμογής του Safe Harbor, δηλαδή η πρακτική αυτού του πλαισίου καταδίκασε όλες τις παραπλανητικές πρακτικές, που υποδήλωναν αξιοπιστία στην κατοχή δεδομένων. Ακόμα, οι έλεγχοι του DOC σε θέματα ασφάλειας κατοχής των δεδομένων, πρέπει να είναι διαρκείς, με την έκδοση ετήσιων εκθέσεων συμμόρφωσης καθώς και ενεργειών παρακολούθησης πριν την επαναπιστοποίηση των εταιρειών στα πλαίσια του Privacy Shield. Τυχόν ελλείψεις των εταιρειών στα θέματα ασφαλείας, δημιουργούν την ανάγκη επέμβασης του DOC για άμεση συμμόρφωση αυτών. Σε αυτή την λογική, κινήθηκε και το Working Party 29 (WP29), που έθιξε τις αδυναμίες της διαμεσολάβησης. Συγκεκριμένα, στο θέμα της συμμόρφωσης που αναφέρω και παραπάνω, τονίστηκε ότι ο υπάρχον θεσμός της διαμεσολάβησης δεν αρκεί ώστε να αποκαταστήσει τυχόν βλάβες από εταιρείες που δεν συμμορφώθηκαν, και ότι το άρθρο 47 του Χάρτη⁷¹ παραμένει πλήρως απροστάτευτο. Τέλος, στο πεδίο των συστάσεων των θεσμικών οργάνων, εντάχθηκαν και τα θέματα που αναφέρονται στην συνεργασία (Cooperation into Privacy Shield Framework). Οι συστάσεις της Επιτροπής στα θέματα της συνεργασίας, αναφέρονται μεταξύ του DOC και των Εθνικών Αρχών Προστασίας Δεδομένων, με συμμετοχή ενδεχομένως και της FTC, ώστε να αναπτύξουν διαύλους επικοινωνίας προς χάραξη κατευθυντήριων γραμμών, τόσο στα θέματα απορρήτου, όσο και σε αυτά που αναφέρονται στην ερμηνεία των εννοιών του Privacy Shield. Αυτό θα αποτελέσει μια στέρεα βάση επικοινωνίας, και από τις δύο πλευρές του Ατλαντικού, όπου τα συμβαλλόμενα μέρη μόνο κερδισμένα θα βγουν. Επιπλέον, συνίσταται στις Αμερικανικές Αρχές να προβούν σε προληπτική εκπλήρωση των δεσμεύσεων τους, με συνεχή πληροφόρηση των εξελίξεων προς την Επιτροπή σχετικά με την Ασπίδα Προστασίας⁷².

Η κατάληξη των παραπάνω συστάσεων γεννά το εξής ερώτημα. Σε ποιές ενέργειες προέβησαν οι αρχές των ΗΠΑ; Το ερώτημα εύκολα απαντάται κοιτώντας την ετήσια αναθεώρηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Αυτή προσέγγισε το περιεχόμενο περισσότερο πολιτικά παρά νομικά. Δηλαδή, ανέδειξε το πρόβλημα με μια άλλη διάσταση που κινήθηκε γύρω από εγγυήσεις προστασίας του ιδιωτικού βίου βασισμένο σε υποσχέσεις των ΗΠΑ και όχι σε δεσμεύσεις. Οι δεσμεύσεις σημαίνουν την ενεργοποίηση μηχανισμών και την επιβολή κυρώσεων. Εάν οι μηχανισμοί είναι

⁷¹Αρθ.47 ΧΘΔΑ- Κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης, έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο παρόν άρθρο.

⁷²Federico Fabbrini, Human Rights in the Digital Age: The European Court of Justice Ruling in the Data Retention Case and its Lessons for Privacy and Surveillance in the US, page. 87 (2015)

αδύναμοι, πως η κυβέρνηση Trump θα μπορέσει να τα λάβει υπόψη, ειδικά εάν δεν τα θέσει ως πρώτη προτεραιότητα; Η απάντηση αυτή θα δοθεί από το μέλλον των δικαιωμάτων της ιδιωτικής ζωής στα πλαίσια λειτουργίας της Ασπίδας.

2.1 Υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης στο τομέα στην δικαιοσύνη;

Από τις βασικές ανησυχίες της Επιτροπής σε σχέση με την ενεργοποίηση των μηχανισμών των ΗΠΑ, αποτέλεσε η πρόσβαση στην δικαστική προστασία. Η WP29 ζήτησε την εισαγωγή κατάλληλου ένδικου βοηθήματος, για τις περιπτώσεις αντιμετώπισης παραβιάσεων του απορρήτου που πηγάζουν από τις διατλαντικές ροές δεδομένων. Η μη εισαγωγή τέτοιου μηχανισμού, αναγκάζει την ανάληψη μέτρων, ώστε να διασφαλιστεί η άμεση πρόσβαση στην δικαιοσύνη για έκδοση προδικαστικής απόφασης όταν διαπιστωθεί παραβίαση του απορρήτου. Πληθώρα ΜΚΟ στον τομέα της προστασίας του ιδιωτικού βίου, εκμεταλλεύονται την κατάσταση ανυπαρξίας ένδικου βοηθήματος, για να ζητήσουν την επιβολή της Ασπίδας Προστασίας από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο⁷³. Όμως, είναι διαφορετικό το ενδεχόμενο αν το ΔΕΚ λάβει υπόψη κατά την έκδοση των αποφάσεων του, τις τρέχουσες πολιτικές εξελίξεις των ΗΠΑ.

2.2 Οι Μηχανισμοί Λειτουργίας των αρχών της Ασπίδας

Στο νέο εγχείρημα της Ένωσης, οι τήρηση των αρχών της Ασπίδας Προστασίας αποτελεί το πρώτο δείγμα σεβασμού και ένδειξης συνεργασίας, μεταξύ των δύο Ηπείρων στο θέμα της διατλαντικότητας των ροών. Το πρότυπο που στηρίχθηκε στο να λειτουργήσει αυτή, ήταν η αρχή της **Ακεραιότητας**.⁷⁴ Δηλαδή σε σχέση με τα πρότυπα του Ασφαλούς Λιμένα υπάρχει μεγαλύτερη ασφάλεια στο είδος των δεδομένων που προορίζονται για συλλογή, από τους επεξεργαστές αυτών. Στις περιπτώσεις αυτές τέθηκαν και τα όρια, όπου όταν οι επεξεργαστές βαίνουν σε συλλογή δεδομένων των πολιτών της Ένωσης, η συλλογή αυτή πρέπει να γίνεται για συμβατές χρήσεις. Στην συμβατότητα χρήσεων προστέθηκε και η αρχή που αναφέρεται στον **Περιορισμό του Σκοπού**, η οποία αναφέρεται στις αυξημένες απαιτήσεις γύρω από την συμβατότητα. Στην θεματολογία της προαναφερθείσας αρχής υπάρχει συγκεκριμένη έννοια, η οποία εξέλειπε του Safe Harbor και αναφέρονταν στις **απαγορεύσεις ασυμβίβαστης επεξεργασίας των δεδομένων**. Αυτές

⁷³Abraham L. Newman, Protectors of Privacy 34 (2008)

⁷⁴Communication from the commission to the EU Parliament and the Council Transatlantic Data Flows. Restoring Trust through Strong Safeguards, COM (2016) page 224

οι αρχές και έννοιες, αν μη τι άλλο εμπεριέχουν μηχανισμούς λειτουργίας που προστατεύουν την ιδιωτική ζωή, και δημιουργούν κλίμα πίεσης από την ΕΕ εις βάρος των εταιρειών χρήσης που εδρεύουν στις ΗΠΑ. Οι δύο παραπάνω έννοιες, αυξάνουν τα επίπεδα ασφαλείας των προσωπικών δεδομένων και μειώνουν τις μελλοντικές μεταφορές αυτών των πληροφοριών για άσκοπη χρήση. Οποιαδήποτε μεταφορά συντελείται προς “τρίτο” εξωενωσιακό κράτος, πρέπει να συμβαδίζει με πρωτόκολλα που υποδηλώνουν τον σκοπό μεταφοράς, και οι λήπτριες εταιρείες πρέπει να εξασφαλίζουν την προστασία των δεδομένων βασισμένες στο επίπεδο προστασίας που παρέχει η Ασπίδα. Στην λογική αυτή βασίστηκαν οι ενωσιακοί θεσμοί, στοχεύοντας σε μία μεγαλειώδης ευρωπαϊκή ιδέα με σκοπό την προστασία των πολιτών της Ένωσης από κακόβουλες μεταφορές των προσωπικών τους δεδομένων σε διεθνές επίπεδο⁷⁵.

Από πλευράς των Αμερικάνικων Αρχών, υπάρχει μια δυσκολία στην αντιστοιχία των εννοιών καθώς και της συμβατότητας με αυτή που αποσκοπούν τα όργανα της Ένωσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο όρος που αναφέρεται στην “συμβατότητα χρήσης”. Η Ευρωπαϊκή Ένωση αναφέρεται αποκλειστικά στις προϋποθέσεις σχετικά με τον όρο, και συγκεκριμένα εννοεί πως αυτή πρέπει να είναι νόμιμη, δηλαδή εντός των ορίων της Ασπίδας, καθορισμένη και ρητή, να προβλέπονται δηλαδή οι όροι της. Όλη αυτή η θεματολογία των αρχών που εμπεριέχονται στο Privacy Shield, απευθύνεται προς τις Αμερικάνικες Εταιρείες, ώστε αυτές να λάβουν σοβαρά υπόψη τους το πεδίο του “σκοπού” συλλογής.

Από τα σημαντικότερα σημεία της Ασπίδας Προστασίας, είναι αυτό που αναφέρεται στο δικαίωμα της **Επιλογής** (αναφέρθηκα ενδεικτικά και στο σημείο 2.1.3). Είναι ο όρος αυτός, που εμπεριέχει το δικαίωμα των δικαιωμάτων των υποκειμένων των δεδομένων, και την εξαίρεση των εξαιρέσεων, όταν πρόκειται να εξέλθουν της Ευρώπης τα προσωπικά δεδομένα των πολιτών. Στο πεδίο αυτό, η Ασπίδα Προστασίας διαχειρίζεται το δικαίωμα “Επιλογής” κατά παρόμοιο τρόπο με το Safe Harbor. Έχουμε δηλαδή την περίπτωση του opt-in, και αναφέρομαι σε εκείνη την **δυνατότητα** στην οποία προβαίνουν οι επιχειρήσεις που αφορά στην απόκτηση της ρητής συγκατάθεσης όταν πρόκειται να επεξεργαστούν ευαίσθητα δεδομένα πολιτών

⁷⁵Avner Levin and Mary Nicholson ‘Privacy Law in the United States, the EU and Canada: The Allure of the Middle Ground’ (2005)
<http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=894079> σελ. 286.

της Ένωσης. Η περίπτωση της opt-in επιλογής⁷⁶, αφορά την πρώτη περίπτωση συγκατάθεσης. Δευτερευόντως, η επιλογή αυτή πρέπει να διαφοροποιείται όταν η λήψη αφορά τα ευαίσθητα δεδομένα. Για αυτά έχει αναφερθεί εκτενώς και ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Δεδομένων της Ένωσης, ο GDPR. Επομένως μένει να δούμε αν οι μηχανισμοί των ΗΠΑ θα πράξουν αναλόγως με παραπλήσιους αν όχι ίδιους μηχανισμούς προστασίας. Προς το παρόν τα πρώτα δείγματα φαίνονται ενθαρρυντικά⁷⁷. Δεν πρέπει να παραβλέψουμε το γεγονός ότι, στον τομέα των ευαίσθητων δεδομένων τα πράγματα μόνο εύκολα δεν είναι. Και αυτό είναι βέβαιο, αν δούμε πως το περιεχόμενο της Ασπίδας Προστασίας σε αυτή την περίπτωση, απαιτεί μεγαλύτερες απαιτήσεις συγκατάθεσης και καλύτερο μηχανισμό προστασίας. Ο προσδιορισμός του “**σκοπού χρήσης**” καθίσταται αναγκαίος και απολύτως χρήσιμος στην νομιμοποίηση της μεταφοράς, διότι εξειδικεύει τις διαθέσεις των ληπτριών εταιρειών και Αρχών.

Η εισαγωγή του opt-in μηχανισμού της Ασπίδας, απαιτείται να λειτουργεί σε προγενέστερο χρόνο της επεξεργασίας των δεδομένων. Η λογική αυτή ευθυγράμμιζε το νομικό πλαίσιο της Ασπίδας Προστασίας, με αυτό που χρησιμοποιεί στην ΕΕ ο Κανονισμός GDPR, καθιστώντας τα υποκείμενα των δεδομένων, στην θέση του “*require choice*”⁷⁸ δηλαδή στην απαίτηση συναίνεσης για λήψεις δεδομένων. Βέβαια στο δικαίωμα της “επιλογής” που δημιουργούν τα δύο διαφορετικά νομικά καθεστώτα ΕΕ-ΗΠΑ, υπάρχει ακόμα μεγάλη απόκλιση σχετικά με την συμβατότητα του σκοπού. Την λύση αυτή δύναται να δώσουν οι μηχανισμοί εποπτείας, όπου θα συμβάλουν σε μία πιο ουσιαστική επιβολή του πλαισίου, δημιουργώντας μελλοντικά μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ, κοινές αντιλήψεις στα θέματα της ιδιωτικότητας και του απορρήτου.

Δεύτερο σημείο του μηχανισμού εφαρμογής της Ασπίδας Προστασίας προέρχεται από το ίδιο το πλαίσιο, μέσω άμεσης και ευθείας **επιβολής** του πλαισίου. Η επιβολή της Ασπίδας (enforcement), αποσαφηνίζει τα όρια κίνησης των ΗΠΑ. Δηλαδή, ο αυστηρός μηχανισμός εποπτείας του Privacy Shield επιτρέπει στις εταιρείες να βαδίζουν εντός συγκεκριμένου πλαισίου και κανόνων συλλογής και επεξεργασίας.

⁷⁶The oversight principles are primarily anchored in the “Recourse, Enforcement and Liability. EU-US Privacy Shield Framework Principles, note 265.

⁷⁷Colin Bennett, *Regulating Privacy: Data Protection and Public Policy in EU and USA*. 134 (1992).

⁷⁸David Cole and Federico Fabbrini, *Bringing the Transatlantic Divide: The US, The EU and the Protection of Privacy Across Borders*, σελ. 344, 347

Αυτός ο μηχανισμός εποπτείας προσδίδει στην Ασπίδα την υπεροχή της σε σχέση με το Safe Harbor⁷⁹. Αυτός ο νέος μηχανισμός που περιγράφεται, εντάσσεται στην Ασπίδα στο παράρτημα II αυτής, με την ονομασία “Recourse, Enforcement and Liability”. Αυτό το κεφάλαιο του πλαισίου εντάσσει του γενικούς μηχανισμούς επιβολής, καθώς και μια πληθώρα αναφορών για τις περιπτώσεις υποβολής καταγγελιών προς εταιρείες που δεν τήρησαν τις δεσμεύσεις τους. Ακολουθώντας, προτείνεται η διαδικασία επίλυσης των διαφορών μέσω μηχανισμού διαιτησίας της οποίας οι αποφάσεις καθίστανται δεσμευτικές για τις Αμερικάνικες εταιρείες. Η αλλαγή του μηχανισμού και του τρόπου αντιμετώπισης των περιπτώσεων προσβολής της ιδιωτικότητας και του απορρήτου, επήλθαν μετά από τα περιστατικά πρόσβασης της Κυβέρνησης των ΗΠΑ, στα δεδομένα των πολιτών της Ένωσης⁸⁰. Η στάση της Επιτροπής άλλαξε ριζικά μετά από αυτό, και κλείδωσε με την απόφαση του δικαστηρίου στην υπόθεση Schrems⁸¹. Πλέον αυτών, διασφαλίστηκε σε μεγάλο βαθμό η προστασία του απορρήτου από αθέμιτες προσβάσεις των αρχών των ΗΠΑ, στα δεδομένα των πολιτών της Ένωσης.

Μεταξύ των αλλαγών που επέφερε η Ασπίδα εντάσσεται και ο θεσμός της διαμεσολάβησης. Ενός ανεξάρτητου μηχανισμού των Ηνωμένων Πολιτειών, με στόχο την επέμβαση του στις περιπτώσεις καταγγελίας από παραβιάσεις των δεδομένων μέσω αθέμιτων πρακτικών. Κύρια αρμοδιότητα του αποτελούν, οι παραβιάσεις των εθνικών υπηρεσιών των ΗΠΑ.

Τέλος στον τομέα της εποπτείας εντάχθηκε και ο μηχανισμός της **Επίβλεψης**. Ο μηχανισμός αυτός λειτουργεί με ευρύτερο περιεχόμενο, με την σύμπραξη του Υπουργείου Εμπορίου και της FTC, στο πεδίο του αποκλεισμού των εταιρειών από το πλαίσιο της Ασπίδας Προστασίας. Δηλαδή όταν διαπιστωθούν περιπτώσεις αθέμιτων πράξεων κατά την συλλογή και επεξεργασία, ενεργοποιείται μηχανισμός επιβολής κυρώσεων και απομάκρυνσης από τις λίστες της Ασπίδας⁸². Όλη αυτή η διαδικασία

⁷⁹Gregory Shaffer ‘Reconciling Trade and Regulatory Goals: The Prospects and Limits of New Approaches to Transatlantic Governance through Mutual Recognition and Safe Harbor Agreements’ (2002) Columbia Journal of EU L
<http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=406940> p27

⁸⁰Winston Maxwell, Systematic Government Access to Private Sector Data in France, σελ. 118 (2014)

⁸¹Maria Tzanou ‘The War Against Terror and Transatlantic Information Sharing: Spillovers of Privacy or Spillovers of Security?’ (2015) σελ 117

⁸²Commission Decision 2000/520 of 26 July 2000 Pursuant to Directive 95/46/EC of The European Parliament and of the Council on the Adequacy of the Protection Provided by The Safe Harbor Privacy Principles and Related Frequently Asked Questions Issued by the US Department of Commerce 2000 OJ (217)

στα πλαίσια της εποπτείας και της επίβλεψης, προήλθε καταναγκαστικά από τα κατάλοιπα που άφησε ο Ασφαλής Λιμένας, με αποτέλεσμα να ενισχυθούν οι μηχανισμοί και εν τέλει να προβλεφθεί η άμεση αποζημίωση των κατοίκων της Ευρώπης από παραβάσεις του απορρήτου. Συγκριτικά με το Privacy Shield, ο Ασφαλής Λιμένας άφηνε ουσιώδη κενά στο θέμα της εποπτείας της εθνικής ασφάλειας. Γι' αυτό άλλωστε, το νέο νομικό κείμενο είναι περισσότερο ευρωπαϊκών προδιαγραφών και κινείται στα όρια που χάραξε η ΕΕ με τον GDPR⁸³.

2.3 Ζητήματα Νομικών Συστημάτων ΕΕ-ΗΠΑ. Εναρμόνιση Πλαισίων

Από τις βασικές ανησυχίες των μελετητών του δικαίου αποτελούν οι συγκλίσεις και αποκλίσεις των διαφόρων νομικών συστημάτων. Συγκλίσεις άλλοτε μεταξύ όμοιων κλάδων δικαίου και άλλοτε διαφορετικών. Στα θέματα του απορρήτου τα πράγματα γίνονται ολοένα και πολυπλοκότερα λόγω της σύμπτυξης πολλών συστημάτων. Αν λάβουμε υπόψη μας τα θέματα του απορρήτου και της ιδιωτικότητας που διαδραματίζονται σε ενωσιακό επίπεδο σε σχέση με αυτά των ΗΠΑ, θα αντιληφθούμε πως κοινός τόπος αποτελεί το κοινό τεχνολογικό πεδίο. Η νομική σύγκλιση είναι περισσότερο εφικτή, αν συμφωνηθεί και η πολιτική. Στους τομείς της πολιτικής, η σύγκλιση επιτυγχάνεται δυσκολότερα λόγω διαφορετικών αντιλήψεων και κουλτούρας. Στο εν λόγω πλαίσιο η επίτευξη των συγκλίσεων για την προστασία της ιδιωτικής ζωής, μπορεί να λεχθεί ότι επήλθε μέσα από ουσιαστική συνεργασία και παραχωρήσεις⁸⁴. Το άριστο αποτέλεσμα θα είναι η δημιουργία κοινών ρυθμιστικών προτύπων μέσα από την τεράστια γκάμα των διαφόρων χωρών με κοινούς μηχανισμούς παρέμβασης⁸⁵. Και κάτι τέτοιο επετεύχθη έστω και στο ελάχιστο με το Safe Harbor και αναμένονται τα αποτελέσματα του Privacy Shield. Ακόμα και η Ασπίδα Προστασίας περιέχει άκρως πολιτικό υπόβαθρο που ενισχύει τις διατλαντικές μεταφορές δεδομένων.

Για να μπορούμε να μιλάμε για επίτευξη νομικής σύγκλισης πρέπει πρωτίστως να διασαφηνίσουμε το πλαίσιο στο οποίο κινούνται τα δικαϊκά συστήματα. Αναμφισβήτητα, βάση εξέτασης αποτέλεσε το όμοιο τεχνολογικό ψηφιακό περιβάλλον. Άλλωστε είναι το μέσω ροής των δεδομένων. Η έλλειψη αυτού δεν θα επέφερε την ανάγκη για αναζήτηση κοινών νομικών λύσεων. Δευτερευόντως, στα

⁸³Βλ. European Commission Unveils EU-US Privacy Shield (Feb. 29, 2016)

⁸⁴Colin Bennett, *Regulating Privacy: Data Protection and Public Policy in Europe and the United States*.

⁸⁵Edward J. Janger and Paul Schwartz, *The Gramm-Leach-Bliley Act, Information Privacy and the Limits of Default Rules* σελ. 79 (2002)

πεδία σύγκλισης πρέπει να εντάξουμε και την ανάγκη πολιτικής συμφωνίας της Ευρώπης με την Δύση για τα οφέλη της ροής των δεδομένων. Στον απόηχο του ψηφιακού κόσμου που ζούμε, αντιλαμβανόμαστε ότι η τεχνολογία καθορίζει την ημερήσια διάταξη, και ότι η πλατφόρμες ως απόρροια της πληροφορικής επιστήμης είναι δυτικά δημιουργήματα κατά βάση⁸⁶. Αν θέλαμε να προσδώσουμε ακριβή προέλευση του τεχνολογικού κόσμου που ζούμε σήμερα θα το ονομάζαμε “Made in USA”. Επομένως, η σημερινή ψηφιακή κοινωνία στηρίχθηκε στην Δύση, και η ροή των δεδομένων είναι επακόλουθό της. Σε αυτό τον ψηφιακό κόσμο η Ευρώπη διεκδικεί το ψηφιακό της μερίδιο. Πλέον, μετά το “Made in America” η παγκοσμιοποίηση επέφερε το παγκόσμιο ψηφιακό περιβάλλον. Σε αυτό το περιβάλλον, λαμβάνουν χώρα πλειάδα εταιρειών που επιθυμούν διακαώς την σύγκλιση και την στέγαση των συμφερόντων τους με την Ευρώπη σε ενιαίο χώρο πρόσβασης δεδομένων, ώστε να αναπτύξουν την επιχειρηματική τους δράση⁸⁷. Όμως, η πρόσβαση αυτή δεν πρέπει να κινείται ανεξέλεγκτη, αλλά να βασίζεται στο ιδιωτικό απόρρητο και στις απαιτήσεις των υποκείμενων των δεδομένων.

Βέβαια, οι διαρροές που προέκυψαν στο χώρο του ιδιωτικού απορρήτου είχε σοβαρό αντίκτυπο στην εικόνα των εταιρειών και έθιξε την εταιρική τους φήμη έναντι των καταναλωτών που επιθυμούσαν να συμβληθούν μαζί τους. Στον απόηχο αυτών των γεγονότων (κυρίως μετά την περίοδο Snowden), δεν μπορούσαν να μείνουν ανεπηρέαστοι οι πολίτες της Ένωσης, ως κατεξοχήν καταναλωτές των προϊόντων και υπηρεσιών της Δύσης. Το αποτέλεσμα αναμφιβόλως οδυνηρό για την οικονομία των ΗΠΑ και τις εταιρείες τεχνολογίας, καθώς οι πωλήσεις τους στην Ευρώπη κλονίστηκαν σημαντικά λόγω της εκτάσεως που έλαβε το θέμα της αμερικάνικης εθνικής ασφάλειας. Το θέμα αντιστράφηκε στην περίπτωση της Microsoft Ireland. Όταν οι αρχές των ΗΠΑ ζήτησαν την πρόσβαση στα αρχεία της εταιρείας, αυτή αντιστάθηκε και ακολούθησε τα πρωτόκολλα του απορρήτου των πληροφοριών και δεδομένων που προτάσσει η Ασπίδα Προστασίας, διατηρώντας την θέση της ως εταιρεία υψηλού status. Στο παράδειγμα αυτό ακολούθησαν και άλλες εταιρείες.

⁸⁶ Jane Winn and Mark Webber. The Impact of EU Unfair Contract Terms Law on US. Business to Consumer Internet Marchants (2006) σελ. 197

⁸⁷ Compare James Whitman ‘Two Western Cultures of Privacy: Dignity versus Liberty’ (2003) 145 Yale

Στην λογική της Ευρωπαϊκής προσέγγισης στα θέματα της συμμόρφωσης, οι ΗΠΑ επεδίωξαν, μετά τα σκάνδαλα περί διαρροής δεδομένων, την δημιουργία μιας εικόνας που σέβεται το απόρρητο και την ιδιωτικότητα. Στον αντίποδα αυτών κινείται, το πεδίο του policy maker της ΕΕ, γύρω από εναρμόνιση του πλαισίου της Ασπίδας Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων με αυτό της νομοθεσίας περί απορρήτου των ΗΠΑ. Δεν επιθυμούν την πλήρη ομοιότητα, άλλα τουλάχιστον επιδιώκουν μια σύγκλιση παρόμοιων διατάξεων με σκοπό να δουν οι φορείς των ΗΠΑ με περισσότερη οικειότητα το νέο πλαίσιο. Αυτό συμβαίνει για πολλούς λόγους. Πρώτον, διότι τα συμφέροντα διατλαντικής ροής δεδομένων είναι κοινά και από τα δύο μέρη, και δεύτερων η στήριξη της οικονομίας βασίζεται σε κοινούς πυλώνες. Η βιομηχανία του μέλλοντος στηρίζεται σε νέα δεδομένα για την ιδιωτική ζωή, λόγω της αύξησης των ψηφιακών οικονομικών συναλλαγών⁸⁸. Στους στόχους των Ευρωπαϊκών Οργάνων βρίσκεται η ανάπτυξη της ικανότητας διαχείρισης των οικονομικών σχέσεων, βασισμένη στη προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η δράση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής βασίζεται πλέον σε αυτά τα πλαίσια, επιδιώκοντας με την δημιουργία της Ασπίδας Προστασίας, την προώθηση μιας Ενιαίας Ψηφιακής Αγοράς μεταξύ Ένωσης και ΗΠΑ. Μετά την γένεση του πλαισίου, ελπίζει στην εγκαθίδρυση του απορρήτου και της ιδιωτικότητας σε δεδομένα διεθνούς ασφάλειας. Η ανάπτυξη κοινών ανησυχιών στα θέματα του ιδιωτικού βίου μεταξύ Ευρώπης και Αμερικής, θα επιφέρει σε βάθος χρόνου την ευκαιρία να εξετάσουν από κοινού νέες συμφωνίες. Μπορεί έως τώρα η ΕΕ να έχει κοινές συνιστώσες σε επίπεδο αντιμετώπισης των θεμάτων απορρήτου μέσω παρόμοιας διοίκησης με αυτές των ΗΠΑ, ωστόσο αναπτύχθηκαν νέες δράσεις που ωφέλησαν στην ανάπτυξη ενός αποτελεσματικού πλαισίου λειτουργίας για το απόρρητο⁸⁹. Παράδειγμα αποτελεί η πλέον συχνή επικοινωνία με την NSA. Ακόμα, τα θεσμικά όργανα της Ένωσης προβαίνουν σε συνεχή ενημέρωση της νομοθεσίας τους για τα προσωπικά δεδομένα εκδίδοντας Οδηγίες προς τα κράτη – μέλη. Η επικρατούσες απόψεις βασίζονται σε δεδομένα, που θέλουν τις ΗΠΑ να χρησιμοποιούν παρόμοιους μηχανισμούς με αυτές της Ένωσης. Και αυτά αποδεικνύονται από την στάση της Γαλλίας, η οποία μετά τις συστάσεις της ΕΕ για ενίσχυση των εσωτερικών νομοθεσιών των κρατών – μελών,

⁸⁸Ομάδα Εργασίας του άρθ.29, όπ.π.

⁸⁹Βλ. Spiros Simitis, From the Market to the Polis: The EU Directive on the Protection of Personal Data, note 325

προέβη σε ενίσχυση των αρμοδιοτήτων της μέσω δημιουργίας μηχανισμού επιτήρησης και ελέγχου, για θέματα προστασίας του ιδιωτικού βίου⁹⁰.

Τέλος, οι δύο Ήπειροι μοιράζονται από κοινού και όμοιους προβληματισμούς στα θέματα παραβιάσεων του απορρήτου. Παρά την ανησυχία που δημιουργεί η διεθνής τρομοκρατία, αυτή δεν πρέπει να σταθεί ως εμπόδιο των διατλαντικών ροών. Η συνεργασία πρέπει να βασίζεται στους σκοπούς του πλαισίου. Και ως σκοπός δεν νοείται η ανάμειξη με θέματα ασφάλειας τρίτων χωρών. Ενέργειες τέτοιου είδους λειτουργούν επεμβατικά στο εσωτερικό χωρών εκτός της Ένωσης, πράγμα που και η ίδια δεν το επιθυμεί διότι εντάσσονται εντός του πεδίου της “κοινής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας της Ένωσης”. Άλλωστε στο Κανονισμό Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων της Ένωσης γίνεται ειδική μνεία στις δραστηριότητες που αφορούν την εθνική ασφάλεια⁹¹.

Περιπτώσεις επεμβάσεων εντός του εσωτερικού, καταγράφηκαν τον Μάρτιο του 2017, μετά από την τρομοκρατική επίθεση στο Λονδίνο έξω από την Βουλή. Εκεί, μετά από ομόφωνη απόφαση των Υπουργών Εσωτερικού των κρατών – μελών, δόθηκε αποκλειστική αρμοδιότητα στην αστυνομία, να επεμβαίνει σε κρυπτογραφημένες συνομιλίες εφαρμογών τύπου Viber⁹². Η αρμοδιότητα δόθηκε από την Επίτροπο Δικαιοσύνης κα. Vera Jourova, η οποία αιτιολόγησε την πράξη ανάληψης αρμοδιότητας στην αστυνομία λέγοντας ότι «σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης, η επιβολή του νόμου κρίνεται επιτακτική για άμεση και αξιόπιστη επέμβαση». Στο ίδιο πλαίσιο είχε αναφερθεί και ο Διευθυντής του FBI, όταν προβεί σε δηλώσεις που αναφέρονταν στην εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ και στους κινδύνους που ελλοχεύουν σε αυτή⁹³. Με την δήλωση αυτή, που ουσιαστικά διευκρίνιζε την έμμεση επέμβαση των Υπηρεσιών Πληροφοριών, νομιμοποιήθηκε η εξουσία των υπηρεσιών αυτών για αποτροπή της τρομοκρατίας, διότι ανήγαγαν σε θέματα ύψιστης ασφάλειας την παρακολούθηση των διεθνών ροών δεδομένων.

⁹⁰Richard A. Posner, *The Right to Privacy*. p. 288,321

⁹¹Μήτρου Λ., Ο Γενικός Κανονισμός προστασίας προσωπικών δεδομένων – Νέο Δίκαιο, Νέες Υποχρεώσεις, Νέα Δικαιώματα, σελ 78

⁹²Ιγγλεζάκης Ι., Το δικαίωμα στην ψηφιακή λήθη και οι περιορισμοί του, σελ. 134.

⁹³Συγκεκριμένα, επέμβαση στην άσκηση του δικαιώματος της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής συγχωρείται, βάσει του άρ. 8 παρ. 2 ΕΣΔΑ, εάν είναι αναγκαία για την εθνική ασφάλεια, την δημόσια ασφάλεια, την οικονομική ευημερία της χώρας, της προάσπισης της τάξης και την πρόληψη ποινικών επεμβάσεων, την προστασία της υγείας ή της ηθικής ή την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών άλλων.

Η προηγηθείσα ανάλυση των μηχανισμών επέμβασης και των παραδειγμάτων στον χώρο του απορρήτου, ανέδειξαν την επιθυμία των μερών για στενότερη συνεργασία γύρω από τα ζητήματα αυτά.

2.4 Θεωρίες και Πρακτικές Νομικής Σύγκλισης στο περιβάλλον της Ασπίδας

Μετά την εφαρμογή της Ασπίδας Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων δημιουργήθηκε η ανάγκη ύπαρξης κοινών τόπων σε επίπεδο νομοθεσίας. Δεν μιλάμε βέβαια, (ούτε και αποτέλεσε επιδίωξη των Οργάνων της Ένωσης), για απόλυτη ταύτιση και ομοιότητα νομοθεσιών. Ωστόσο, οι σκέψεις πριν την δημιουργία της Ασπίδας, αναφέρονταν σε μια κοινή αντιμετώπιση των ζητημάτων του απορρήτου από ΕΕ και ΗΠΑ, και αυτό γιατί είναι αδύνατον να συνυπάρξουν οι νόμοι της Ένωσης με αυτών των ΗΠΑ, λόγω των διαφορετικών νομικών συστημάτων.

Στην ΕΕ, ο προσδιορισμός του δικαιώματος σχετικά με το απόρρητο είναι άρρητα συνδεδεμένος με μια σειρά άλλων δικαιωμάτων όπως πχ το δικαίωμα της αξιοπρέπειας⁹⁴. Αυτό αποτέλεσε την νομική βάση ώστε να στηριχτεί το δικαίωμα του ιδιωτικού βίου, του απορρήτου κ.ο.κ. Η ανυπαρξία των εννοιών των εν λόγω δικαιωμάτων αναιρεί το έννομο συμφέρον των πολιτών της Ένωσης. Άλλωστε τα παραπάνω αποτελούν συνταγματικού δικαίου έννοιες που εντάχθηκαν στον GDPR⁹⁵. Η προστασία των δικαιωμάτων αυτών επέρχεται, εκτός των Δικαστηρίων της Ένωσης, και μέσω του μηχανισμού του Επιτρόπου για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων.

Στον αντίποδα των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής, εξέχοντα ρόλο διαδραματίζει ο FTC, μέσω της επιβολής χρηματικής αποζημίωσης των παθόντων από τους προκαλούντες αυτών. Ο χαρακτήρας της αποκατάστασης της βλάβης, βασίζεται στον αποζημιωτικό χαρακτήρα αυτής. Από την άλλη ο GDPR το προέβλεπε αυτό, θεωρώντας την αποκατάσταση της βλάβης με οικονομικά κριτήρια, ως κύριο μηχανισμό αποτροπής των παραβιάσεων του απορρήτου των δεδομένων.

Σημαντική εξέλιξη στο πεδίο των διορθωτικών μέτρων, αποτέλεσε ο μηχανισμός που θέσπισε η Ασπίδα σχετικά με το δικαίωμα των αξιώσεων για υλικές και ηθικές βλάβες. Ουσιαστικά άνοιξε ένας δρόμος για τις ΗΠΑ, όπου το δικαίωμα για αποκατάσταση των υλικών και ηθικών ζημιών χρήζει συνταγματοποίησης πράγμα που μέχρι πρότινος δεν συμπεριλαμβάνονταν⁹⁶. Η συνταγματοποίηση αυτή επικυρώθηκε και με αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου, μετά από προσφυγές που

⁹⁴Χρυσόγονος Κ., σελ 213.

⁹⁵Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Δελτίο για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, Οκτώβριος 2017, σκ Β1, διαθέσιμο σε <http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayftu.html>

⁹⁶Χρυσόγονος Κ., σελ 198

ασκήθηκαν από πολίτες των ΗΠΑ. Στην πορεία αυτή των δικαιωμάτων, το Ανώτατο Δικαστήριο της Νέας Υόρκης, φάνηκε έτοιμο να προσδιορίσει τις απαιτήσεις του Συντάγματος.

Στον τομέα των συγκλίσεων της συναίνεσης, παρατηρούνται οι εξής διαφορές μεταξύ των δύο συστημάτων ΕΕ και ΗΠΑ. Και εννοούμε ότι, οι μελλοντικές επιδιώξεις των Αμερικάνικων Αρχών για την προστασία του απορρήτου, επιθυμούν ισχυρότερους συμβιβαστικούς μηχανισμούς, όχι για να προστατέψουν αποτελεσματικά το απόρρητο, άλλα για να “δικαιολογήσουν” τις διεθνείς ροές δεδομένων. Σε αυτές τις επιδιώξεις είναι πολύ πιθανόν να αντισταθούν τα Όργανα της Ένωσης, διότι στα αρχικά πλάνα της διατλαντικής συνεργασίας, δεν εννοούσαν ένα εικονικό νομικό πλαίσιο που θα νομιμοποιεί τις διεθνείς παραβιάσεις των ροών, αλλά μια πραγματική Ασπίδα Προστασίας. Στον χώρο του απορρήτου και του ιδιωτικού βίου, η ΕΕ δουλεύει σκληρά για να αποφύγει όλες εκείνες τις αρνητικές συνέπειες που θα υποβιβάσουν τα εν λόγω δικαιώματα και κατ’επέκταση τις δημοκρατικές αξίες⁹⁷. Στην κατεύθυνση αυτή δεν βοηθάει καθόλου η εξωτερική πολιτική που ασκεί η Κυβέρνηση Trump. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα που επισκίασαν την προγενέστερη σταθεροποίηση των καλών σχέσεων και συνεργασίας μεταξύ των δύο Ηπείρων. Πρώτο παράδειγμα που επισκίασε τις σχέσεις της εξωτερικής πολιτικής του, ήταν οι σχολιασμοί περί της αξίας και των ελλিপών δράσεων του NATO στον χώρο της άμυνας της ΕΕ. Δεύτερον, οι κακές εντυπώσεις που άφησε στα πλαίσια σύναψης συμφωνιών με την Καγκελάρια της Γερμανίας Άγκελα Μέρκελ. Προσώπου που ασκεί ιδιαίτερη επιρροή στους θεσμούς της Ένωσης. Και τα δύο παραδείγματα στάθηκαν τόσο ισχυρά, ώστε να κλονίσουν την εμπιστοσύνη των Γερμανών (και των Ευρωπαίων γενικότερα) σχετικά με τις δεσμεύσεις των Αμερικάνων στα διάφορα θέματα των σχέσεων τους, μέσα σε αυτά και τα θέματα του απορρήτου των δεδομένων⁹⁸. Ειδικότερα, εξέφρασαν ανησυχίες για το πως θα σεβαστούν τις αναληφθείσες δεσμεύσεις για την προστασία του απορρήτου κατά την εποχή Trump.

Αρχικά πρέπει να επισημανθεί ότι, οι συγκλίσεις των νομικών συστημάτων που προβάλλονται, δεν αποτελούν κύριο ζήτημα, διότι οι διαφορές και αντιθέσεις καλύφθηκαν από το ίδιο το πλαίσιο της Ασπίδας Προστασίας Προσωπικών

⁹⁷ Ακριβοπούλου Χ.Μ., Το δικαίωμα στην ιδιωτική ζωή, Απο την γένεση στην σύγχρονη διαμόρφωση και προστασία του, Αθήνα-Θεσ/νικη Σακκουλας 172-175

⁹⁸ German Law Journal 773-775 (2016) Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=34567813>

Δεδομένων⁹⁹. Το πλαίσιο αυτό, δεν αποτελεί ένα απλό δεσμευτικό έγγραφο νομικών κυρώσεων για τα συμβαλλόμενα μέρη που δεν συμμορφώνονται. Αποτελεί μια σειρά ξεχωριστών συμφωνιών, με βασικό σύμπλεγμα την Οδηγία των ΗΠΑ για την προεδρική Πολιτική (PPD 28), που κάνει λόγω για την ασφάλεια των πληροφοριών. Οδηγία που είχε εγκριθεί και εφαρμοστεί στην κυβέρνηση Obama. Στην οδηγία PPD 28 αναφέρεται μεταξύ άλλων, η ίση αντιμετώπιση των προσώπων, τόσο των υπηκόων όσο και των μη, στα θέματα προστασίας του απορρήτου. Γίνεται σε αυτό αποκλειστική μνεία στην αξιοπρέπεια, ανεξαρτήτως ιθαγένειας και τόπου κατοικίας. Το βασικό ελάττωμα της παρούσας, εντοπίζεται στο ότι η πολιτική Trump σχετικά με τα θέματα ιθαγένειας, είναι εξόχως προβληματική, και αυτό γιατί η προσέγγιση του βασίζεται στην λογική “Η Αμερική πάνω απ’ όλα”! Έτσι, η τύχη της Ασπίδας Προστασίας στηρίζεται περισσότερο σε επιδιώξεις πολιτικών παραμέτρων, παρά στην εκ του νόμου προσέγγιση συμμόρφωσης και δεσμεύσεων.

Ακολούθως, οι ρυθμίσεις της Ασπίδας Προστασίας, με αφορμή την περίπτωση Schrems, συμπλήρωσαν τις Αμερικάνικες μεθόδους στα πεδία επιτήρησης και θεσμικών διαδικασιών στα θέματα του ιδιωτικού βίου¹⁰⁰. Επιδίωξη που στόχευε στην κοινή εποπτεία μέσα από κοινές διατάξεις διμερής φύσεως. Εδώ, η κυβέρνηση Trump υπονόμωσε τις υποσχέσεις των Αμερικάνικων Υπηρεσιών Πληροφοριών, καθώς δήλωσε ότι αυτές, παρά την υπόσχεση συμμόρφωσης με τις επιταγές της Ασπίδας, δεν προβαίνουν σε οποιαδήποτε συμμόρφωση, διότι λειτουργούν στα πλαίσια προστασίας της Εθνικής Ασφάλειας των ΗΠΑ.

Τέλος, το Privacy Shield δημιούργησε τον θεσμό άμεσης εποπτείας για την παρακολούθηση των δράσεων των δραστηριοτήτων των πληροφοριών των ΗΠΑ. Η θέση αυτή λειτουργεί ως Διαμεσολαβητής Εποπτείας ανεξάρτητου χαρακτήρα για την Ασφάλεια του απορρήτου¹⁰¹. Ο ρόλος του είναι αμιγώς για θέματα των πολιτών της ΕΕ, που άπτονται προστασίας από επεμβάσεις των Αμερικάνικων Υπηρεσιών. Επικουρικά του θεσμού αυτού και ιεραρχικά ανωτέρου, λειτουργεί στα ίδια πλαίσια και ο Privacy and Civil Liberties Oversight Board (PCLOB)¹⁰². Αυτός δεν επικεντρώνεται μόνο στην εποπτεία αλλά επεκτείνεται και σε λειτουργίες

⁹⁹Ομάδα Εργασία άρ. 29, Γνώμη 2/2013 on purpose limitation, 2.4.2013, 25

¹⁰⁰Λαζαράκος Γ., Ο ιδιωτικός βίος, η προστασία προσωπικών δεδομένων και το απορρήτο της επικοινωνίας, Νομική Βιβλιοθήκη 2017, 202-205

¹⁰¹Colin J. Bennett, Regulatting Privacy: Data Protection and Public Policy in Europe and USA. Page 134 (1992)

¹⁰²Natasha Lomas, EU-US Privacy Shield Remains Precariously Placed (Apr. 6 2017)

εκτελεστικής φύσεως. Εδώ παρατηρούνται αμφιβολίες, το κατά πόσο η παρούσα κυβέρνηση έχει θέσει σε ισχύ τους παραπάνω θεσμούς – μηχανισμούς εποπτείας¹⁰³. Πιθανή παραγκώνιση τους, θα οδηγήσει σε πλήρη υπονόμευση της Ασπίδας Προστασίας. Οι ενδείξεις που υπάρχουν είναι βέβαια μικρές, καθώς ο αρμόδιος Υπουργός δεν έχει καλύψει την θέση αυτή με μόνιμο διαμεσολαβητή καθιστώντας τον θεσμό ουσιαστικά αδρανή. Αυτή η κατάσταση υποβάθμισης των θεσμικών μηχανισμών δημιουργεί αβεβαιότητα σχετικά με την σταθερότητα των κοινών κατανοήσεων για τις μελλοντικές διατλαντικές ροές¹⁰⁴.

2.5 Νέες Δομές, Νέοι Δρόμοι;

Στον χώρο του συγκριτικού δικαίου εντοπίζονται οι νομικές διαφορές μεταξύ των διαφόρων νομικών συστημάτων. Συγκεκριμένα, ο νομοθέτης με την θέσπιση των νόμων, επιδιώκει την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ δύο ή και περισσότερων μερών για θεμελιώδη πράγματα. Ο συγκριτικός νόμος βασίζεται στην συμπερασματική αξιολόγηση σχετικά με το κατά πόσο δύο διαφορετικά νομικά συστήματα συμφωνούν ή διαφωνούν¹⁰⁵. Στο πλαίσιο του νέου αυτού νομικού δημιουργήματος, όπως είναι η Ασπίδα Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, βλέπουμε το ξεκίνημα ανάπτυξης ενός όχι νέου τομέα δικαίου μεταξύ ΕΕ και ΗΠΑ, αλλά έναν νέο δρόμο μεταξύ τους, που στόχο έχει να καταλήξουν σε μια κοινή συμφωνία για την προστασία των δεδομένων.

Θα συνεχίσουμε τώρα με το ζήτημα διαλειτουργικότητας σχετικά με τους στόχους του Privacy Shield. Ο στόχος επικεντρώνεται, από πλευράς της Αμερικάνικης Κυβέρνησης στην αμοιβαία αναγνώριση του νομικού πλαισίου από τα συμβαλλόμενα μέρη. Αναγνώριση που βασίζεται στην ανάπτυξη κοινών αξιών για την προστασία του απορρήτου. Πολύ πιθανόν, και μετά τα παραδείγματα που μας έχει δείξει ο νέος Αμερικάνος Πρόεδρος, το μέλλον της ιδιωτικής ζωής, όσον αφορά τους Ευρωπαίους πολίτες βασίζεται μονομερώς στα σχέδια των Βρυξελλών. Παρότι έχουν γίνει αναφορές σχετικά με την μονομερή χάραξη πολιτικών από πλευράς της Ένωσης για τα θέματα του απορρήτου, οι αντίθετες απόψεις γίνονται ξεκάθαρα αντιληπτές. Δηλαδή, ουδέποτε πιστεύουμε στην μονομερή εξαγωγή νομικών προτύπων σε διεθνή

¹⁰³BBC News, Queens Speech: New Data protection Law, BBC (June 21, 2017) <https://www.bbc.com/news/technology-40353424>

¹⁰⁴Anne-Marie Slaughter, The Chessboard and the Web p.210 (2017)

¹⁰⁵Edward J. Janger & Paul M. Schwartz, The Gramm-Leach-Bliley Act, Information Privacy, And the Limits of Default Rules, 111 (2002)

βάση από πλευράς της ΕΕ¹⁰⁶. Αυτό άλλωστε αποδείχτηκε και με το Privacy Shield, όπου αντί για έναν Ευρωπαϊκό νόμο, αυτός φέρει διεθνή μανδύα, εντάσσοντας εναρμονιστικά δίκτυα για την επίτευξη διεθνών σχέσεων¹⁰⁷. Και αυτό φαίνεται ξεκάθαρα από το ότι στα πλαίσια λειτουργίας δεν εντάσσονται μόνο τα υπάρχοντα υπουργεία των ΗΠΑ, άλλα δημιουργήθηκαν και νέοι διακρατικοί θεσμοί με ρυθμιστικές, δικαστικές και νομοθετικές λειτουργίες. Επιπλέον, τα νέα δίκτυα που ήρθαν στο προσκήνιο μέσω των νέων μηχανισμών, λαβαν σύνθετη μορφή για την αντιμετώπιση των θεμάτων παραβίασης της ιδιωτικής ζωής.

Πλέον, το GDPR και το Privacy Shield, αποτελούν τα νέα πλαίσια νομικής κατοχύρωσης για την διευκόλυνση των δυσλειτουργικών μηχανισμών. Παράδειγμα που προσέδωσε υπεροχή στον GDPR, είναι η δήλωση του Βρετανού Πρωθυπουργού Μπόρις Τζόνσον, για συνέχιση εφαρμογής του Κανονισμού για την προστασία των δεδομένων¹⁰⁸. Η επικείμενη έξοδος θα μας δείξει τις πραγματικές προθέσεις, και θα μας αποκαλύψει αν οι επιδιώξεις της Βρετανίας για την προστασία του διατλαντικού εμπορίου θα επιφέρει περισσότερα σημεία επαφής.

Τώρα, στο πεδίο της διαλειτουργικότητας εντοπίζονται τρεις μηχανισμοί, οι οποίοι λειτουργούν ενδοκρατικά και επεμβαίνουν στους μηχανισμούς άλλων κρατών. Αυτά είναι ο κρατικός εξαναγκασμός, η πειστικότητα για αποδοχή και εφαρμογή του πλαισίου και η επιτάχυνση. Στους τρεις αυτούς μηχανισμούς εντοπίζεται και ο τρόπος συμφωνίας των μερών σχετικά με το κατά πόσο θα σεβαστούν το απόρρητο και κυρίως, αν θα αναπτύξουν ένα ισχυρό έδαφος για την προστασία των διεθνών μεταφορών.

Ο GDPR αποδεικνύει μέσα από το ίδιο το κείμενο, ότι διαθέτει και τα τρία παραπάνω παραδείγματα μηχανισμών. Αρχικά, εντάσσει πλήρως τους τρόπους εξαναγκασμού για την προστασία του απορρήτου, και αναφέρομαι στο εργαλείο αυτό που απαγορεύει και περιορίζει τις μεταφορές των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα σε τρίτες χώρες με ανεπαρκές πεδίο προστασίας. Επιπλέον, στον μηχανισμό αυτό περιλαμβάνονται και οι μέθοδοι συμμόρφωσης μέσω ανταμοιβών και κυρώσεων.

¹⁰⁶ Daniel J. Solove, Introduction: Privacy Self Management and the Council Dilemma, 123, Harvard (2013)

¹⁰⁷ Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Transatlantic Data Flows: Restoring Trust Through Strong Safeguards, 109 Final (Feb. 29, 2016)

¹⁰⁸ BBC News, Prime Minister speech: The Day after Brexit, BBC (June 22, 2019)

Στον τομέα της ανεπάρκειας των χωρών με ελλιπή νομοθεσία, η τότε οδηγία 95/46/EK, είχε δημιουργήσει κατάλογο των χωρών εκτός της ΕΕ, που αποκλείονται οι μεταφορές των δεδομένων. Ακόμα η ΕΕ μέσω ανάπτυξης πολιτικών, προσπάθησε να επηρεάσει τρίτες χώρες για ανάπτυξη συμπεριφορών στον χώρο του ιδιωτικού βίου, παρόμοιο με τον δικό της. Ακολουθώντας, ο GDPR παρέχει άριστα παραδείγματα επιδράσεων της ΕΕ με άλλες “τρίτες χώρες” για επηρεασμό των εγχώριων νομοθεσιών τους¹⁰⁹. Ακόμα, αναθέτει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή την ανάπτυξη πρωτοβουλιών και διαβουλεύσεων με τις χώρες που δεν παρέχουν επάρκεια προστασίας. Αυτές οι πρωτοβουλίες του κανονισμού μεταφράζονται σε επιθυμίες της ΕΕ για επίτευξη κοινών θέσεων και στόχων με παρόμοιο θεσμικό περιβάλλον¹¹⁰. Στην μετάφραση που αναφέρω, παραθέτω το άρθρο 50 του GDPR, που κάνει λόγο για διεθνή συνεργασία.

Με αφορμή το παραπάνω άρθρο περί διεθνούς συνεργασίας, υποδηλώνονται οι δεσμεύσεις της ΕΕ για την διαμόρφωση ενός ισχυρού πλαισίου συνεργασίας για την ιδιωτικότητα και τον ιδιωτικό βίο εν γένει. Στην ανάπτυξη των διεθνών προτύπων που ορίζει το άρθρο 50 του GDPR και των επιθυμιών της ΕΕ για διεθνή συνεργασία στα θέματα του απορρήτου, δημιουργήθηκε η Ασπίδα Προστασίας (Privacy Shield). Στόχος που οραματίστηκε η Επιτροπή από το 2012 ως μέρος της παγκόσμιας πολιτικής της. Στις καινοτομίες τις Ασπίδας Προστασίας εντάσσονται οι αναπληρώσεις των Αμερικάνικων Αρχών και η άμεση επιβολή των συμφερόντων της ΕΕ, με βασική εποπτική αρχή την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στον μηχανισμό εποπτείας προσθέτουν και αμερικάνικους οργανισμούς λόγω του σεβασμού της αμοιβαίας συνεργασίας, ως διαδικασία εναλλακτικής επίλυσης διαφορών. Αναφέρθηκα και προηγουμένως ότι, τόσο η FTC όσο και το Αμερικάνικο Υπουργείο Εξωτερικών θα έχουν ρόλο ενεργό στην επίλυση των όποιων διαφορών προκύψουν στα πλαίσια παραβίασης του απορρήτου, με παράλληλη συνεργασία του “Διαμεσολαβητή”, με τις Εθνικές Υπηρεσίες των ΗΠΑ¹¹¹. Στα πλαίσια του *Ελέγχου* και της αμοιβαίας συνεργασίας, εντάσσονται και η συμβολή του Υπουργείου Εμπορίου μέσω ετήσιας αναθεώρησης των συμβεβλημένων εταιρειών. Το αποτέλεσμα που περιγράφεται είναι αδιαφιλονίκητα ένα νέο πλαίσιο διαδικασιών για την Ευρώπη και την Αμερική. Ναι

¹⁰⁹Priscilla M. Regan, *Legislation Privacy: Technology, Social Values and Public Policy* 177 (1995)

¹¹⁰Christopher Kuner, *European Data Protection Law: Corporate Compliance and Regulation* 128 (2007)

¹¹¹FTC, *Data Brokers: A Call For Transparency and Accountability* (May 2014)
<https://www.ftc.gov/system/files/documents/reports>

μεν πρόκειται για νομικές δεσμεύσεις αμοιτέρων των μερών, ωστόσο οι μελλοντικές κατανομές των εξουσιών θα επέλθουν μέσω νέων ουσιαστικών αλλαγών. Και οι αλλαγές επέρχονται κατόπιν πιέσεων των θεσμικών οργάνων της Ένωσης, όταν εντοπίζουν παραβιάσεις των συμφωνηθέντων. Στον απόηχο των πιέσεων παρατίθεται η δήλωση της Natasha Lomas, ότι «η *Βιωσιμότητα της Ασπίδας Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων* βασίζεται στον PCLOB καθώς και στην τήρηση των διατάξεων της»¹¹². Τέλος, η εμβέλεια της Ασπίδας δημιουργεί μια πλειάδα ευκαιριών στον χώρο του απορρήτου για διεθνή συνεργασία και επίτευξη κοινών τόπων. Υπάρχει άλλωστε μεγάλο περιθώριο συνεργασίας για την δημιουργία “*Παγκόσμιων Κανόνων*” της ιδιωτικής ζωής χωρίς εσωτερικές απώλειες. Εδώ εννοούμε την είσοδο μεγάλου αριθμού εταιρειών υπό την στέγη του πλαισίου της Ασπίδας, με παράλληλες δεσμεύσεις Ευρωπαϊκού τύπου για τις διατλαντικές ροές δεδομένων που βασίζονται σε κοινό σκοπό: ιδιωτικότητα και προστασία¹¹³.

Εν ολίγοις παρατηρήθηκε ότι, το Privacy Shield δημιούργησε κανονιστικό υπόβαθρο για την πολιτική του απορρήτου σε υπερατλαντικό επίπεδο. Ο μηχανισμός του στις διατλαντικές ροές δεδομένων είναι δεσμευτικός μέσα από εταιρικούς κανόνες και έχει μεγάλη ισχύ σε όλη την εταιρική διάρθρωση όταν πρόκειται για μεταφορές δεδομένων. Η διαδικασία του μηχανισμού αυτού, στα πλαίσια της επιτάχυνσης και της συμμόρφωσης, δημιούργησε μια παγκόσμια κοινότητα για το απόρρητο. Ως τελικός αξιολογητής του Privacy Shield καθίστατο το ΔΕΕ, το οποίο και θα αποφανθεί σε τελικό βαθμό σχετικά με την αποτελεσματικότητα των διαδικασιών και των θεσμών που εισήχθησαν με αυτό. Αναφορικά και με την περίπτωση Schrems, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο θα αξιολογήσει αν οι προστασίες που παρήχθησαν είναι ουσιαστικά ισοδύναμες με αυτές των κρατών μελών της Ένωσης¹¹⁴. Αυτό που έφερε η Ασπίδα και έλλειπε από τον Ασφαλή Λιμένα, ήταν ότι το κανονιστικό πλαίσιο δεν άφηνε περιθώρια βελτιώσεων από παρεμβάσεις των θεσμικών οργάνων της Ένωσης άλλα παρέμενε ένα στατικό έγγραφο. Η Ασπίδα από την άλλη, παρέχει μια δυναμική ως προς τις δυνατότητες συμμετοχής των ενωσιακών οργάνων για βελτιώσεις του πλαισίου. Αναφορικά με τις συμμετοχές των οργάνων της Ένωσης μπορεί να αναφερθεί η λειτουργία του ΔΕΕ, καθόσον στην βάση του, όταν ερμηνεύει το κύρος της Ενωσιακής Νομοθεσίας λειτουργεί κατά τρόπο όμοιο με αυτό των εθνικών

¹¹² Natasha Lomas, EU-US, Privacy Shield Remains Precariously Placed, Tech Crunch (apr. 6 2017)

¹¹³ Commission Implementing Decision Privacy Shield, note 268.

¹¹⁴ EU-US Privacy Shield Framework Principles note 277

δικαστηρίων. Αν μη τι άλλο, σε ενδεχόμενη εξέταση του πλαισίου της Ασπίδας Προστασίας, διορθωτικές παρεμβάσεις κρίνονται ωφέλιμες για την ορθή λειτουργία του Κανονισμού. Εν πάση περιπτώσει, μετά την υπόθεση Schrems και κυρίως μετά τις πρώτες εφαρμογές του Privacy Shield, παρατηρούμε ότι η παρουσία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου κρίνεται αναγκαία για την διαμόρφωση του ευρωπαϊκού χώρου και την ερμηνεία του διεθνούς δικαίου.

Μέρος Τρίτο

Συμπεράσματα

1. Διασφαλίζει το Privacy Shield το μέλλον για την προστασία του απορρήτου;

Για να μιλήσουμε για το μέλλον πρέπει να εξετάσουμε το παρελθόν. Ποιά τα επίπεδα προστασίας πριν την Ασπίδα και πόσο επαρκή ήταν; Το τέλος στην ταινία για το απόρρητο με ονομασία Safe Harbor, έδωσε ο Max Schrems. Η υπόθεσή του αποτέλεσε ορόσημο για τις διεθνείς εξελίξεις του απορρήτου και επέφερε την γένεση του Privacy Shield. Η καινοτομία του πλαισίου του Privacy Shield ήταν, ότι έκανε διορθωτικές βελτιώσεις στους τομείς της επίβλεψης και επιβολής των διατάξεων του, της προσφυγής σε αυτό στις περιπτώσεις παραβίασης καθώς και στην εποπτεία ή αλλιώς παρακολούθηση. Οι νέοι αυτοί τομείς ήταν ουσιαστικά και αυτοί που έλλειπαν από τον Ασφαλή Λιμένα. Οι αρχές από την άλλη που επιβάλλει το νέο πλαίσιο, απαιτούν από τα συμβεβλημένα μέρη την άμεση συμμόρφωση, μέσω αναθεώρησης των πολιτικών συλλογής των δεδομένων και εν γένει του απορρήτου καθώς και την προσθήκη διαδικασιών για την προστασία της ιδιωτικής ζωής. Επιπλέον, προκειμένου να επέλθει συμφωνία για την εφαρμογή του πλαισίου, οι ΗΠΑ προέβησαν σε έγκριση του νόμου περί δικαστικής αποκατάστασης των υποκειμένων των δεδομένων. Η συγκεκριμένη ενέργεια αποτέλεσε επέκταση του νόμου για το απόρρητο και αύξηση των επιπέδων προστασίας. Ακόμα η Ασπίδα Προστασίας, επιδιώκοντας τον πλήρη έλεγχο στους τομείς της επεξεργασίας δεδομένων, εστίασε περισσότερο στους τομείς δράσης των Αμερικάνικων Υπηρεσιών και στην συρρίκνωση των αρμοδιοτήτων τους, όταν αναφέρονται στην εθνική ασφάλεια της Αμερικής.

Στον τομέα των συμπερασμάτων θα αναφερθώ και στην συμβολή του GDPR ως σημείο εκκίνησης για τις ροές των δεδομένων. Ουσιαστικά κατόρθωσε να κρατήσει σε ισχυρά επίπεδα τις μεταβιβάσεις δεδομένων όταν τα πρότυπα επάρκειας των χωρών ήταν ελλιπή. Βέβαια, δεν παρέμεινε ένα ανελαστικό πλαίσιο για τις μεταφορές δεδομένων άλλα παρείχε ευέλικτες υποδομές για εκείνους που επιζητούσαν ένα αυστηρότερο καθεστώς. Αυτό φάνηκε και στο άρ. 48 του Κανονισμού που αποτελεί διάταξη που ρυθμίζει μεν τις μεταφορές δεδομένων που προκαλούνται από αιτήσεις

ξένων χωρών ωστόσο η πρακτική του σημασία δεν είναι και τόσο διευρυμένη. Συνολικά, στα πλαίσια λειτουργίας του Κανονισμού, παρατηρείται μεγάλη ομοιότητα με τις διατάξεις της Οδηγίας για την προστασία των δεδομένων με διαφορές ως προς τις λεπτομέρειες των διατάξεων του. Οι λεπτομέρειες αυτές, δείχνουν την σημασία που αποδίδει ο ίδιος ο Ενωσιακός νομοθέτης για την ασφαλή μεταφορά.

Ακόμα, ο κύριος P. Hustinx δήλωσε ότι, για να λειτουργήσει το μοντέλο προστασίας των διεθνών μεταφορών που στηρίζεται στην Οδηγία, πρέπει να εμπεριέχει πιο ρεαλιστικά πρότυπα. Σε αυτό οφείλεται άλλωστε και η επιτυχία της υποθέσεως του Schrems, δηλαδή στην αποκλειστική και μονομερή επιβεβαίωση των αρχών της Ένωσης. Δεν είναι καθόλου ρεαλιστικό από την άλλη, να θεωρήσουμε ότι, η ενιαία νομική λύση που θεωρητικά προσφέρει η Ασπίδα προστασίας, θα επιλύσει πλήρως τα προβλήματα των μεταφορών των δεδομένων. Η προστασία των διεθνών ροών και η εγγύηση λειτουργίας της Ασπίδας, δεν πρέπει να στηριχτεί σε μία κατά κόρον τυπολατρική εφαρμογή των επιβαλλόμενων μηχανισμών, αλλά απαιτείται πραγματική προστασία στην πράξη. Ακόμα και αν δεν είναι ικανό το ίδιο το πλαίσιο να προσφέρει πραγματικές λύσεις στις διατλαντικές μεταφορές, η παρουσία του στον διεθνή χώρο κρίνεται επιτακτική. Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η αποκλειστικότητα του νέου πλαισίου θα απομακρύνει την νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία των δεδομένων σε διεθνές επίπεδο, άλλα πρέπει να βρεθεί τρόπος στέγασης των διαφόρων νομοθεσιών σε κοινή βάση. Σε αυτό βασίστηκε η νέα Ασπίδα Προστασίας προσωπικών δεδομένων. Στην γεφύρωση των νομικών συστημάτων για την προστασία της ιδιωτικότητας.

Στον αντίποδα των βελτιώσεων που προσέφερε το νέο πλαίσιο για την προστασία των προσωπικών δεδομένων, υπάρχουν ενστάσεις και επιφυλάξεις για την αποτελεσματικότητά του. Χαρακτηριστικά αναφέρεται η δήλωση του WP 29, σχετικά με την Διάσκεψη των Ανεξάρτητων Γερμανικών Αρχών, που τονίστηκε η ανεπάρκεια του επιπέδου προστασίας κατά την μεταφορά των δεδομένων στις ΗΠΑ. Επιπρόσθετα στο ίδιο μοτίβο ορίστηκε ότι, και μετά την απόφαση Schrems, το πλαίσιο δεν συμβαδίζει με τα πρότυπα συμμόρφωσης που επέβαλλε το ΔΕΚ. Οι προβληματισμοί του Working Party 29 δεν θα λυθούν, άλλα θα αποτελέσουν βάση μελλοντικής βελτίωσης του απορρήτου και της ιδιωτικότητας. Η βασική ανησυχία δεν εντοπίζεται στην αποτελεσματικότητα του κανονισμού, αλλά στο κατά πόσο οι επιχειρήσεις επιθυμούν να συμβληθούν με την Ασπίδα Προστασίας λόγω των

αυξημένων περιορισμών που επιβάλλει. Συμπερασματικά, το WP 29 υπογράμμισε ότι η επάρκεια του πλαισίου εντοπίζεται αρχικά στις συμβατικές ρήτρες καθώς και στους εταιρικούς κανόνες. Και τέλος, αν επιδιώξουμε να απαντήσουμε στο θεματικό ερώτημα, θα καταλήξουμε ότι το μέλλον των διατλαντικών ροών δεν απαιτεί οπωσδήποτε την ύπαρξη πλαισίου άλλα η απάντηση βρίσκεται στις πολιτικές επιδιώξεις.

2. Επίλογος

Ξεκίνησα αυτή την εργασία αναφερόμενος στην σύγκριση των νομικών συστημάτων για την προστασία του απορρήτου μεταξύ της ΕΕ και των ΗΠΑ, και κατέληξα να αναλύω το πλαίσιο της Ασπίδας Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων (Privacy Shield). Μέσα στην έρευνα μου (και καθώς εντόπισα το πρωτογενές στάδιο λειτουργίας του πλαισίου, αλλά και ανάλυσης των νέων δεδομένων), συνειδητοποίησα ότι αν μη τι άλλο, το υπάρχον νομικό κατασκεύασμα ελλοχεύει πολιτικό υπόβαθρο. Πολλά στοιχεία της Ασπίδας δείχνουν την δυσκολία να συνδυαστούν οι διαφορετικές έννοιες της ιδιωτικής ζωής μεταξύ των ΗΠΑ και της Ευρώπης. Μερικές φορές, οι διαφορές της νομικής κουλτούρας εμφανίζονται σε αβλαβείς τόπους, όπως είναι οι ορισμοί, και άλλοτε εμφανίζουν μια νομική επικινδυνότητα (αναφέρομαι στην τήρηση των μηχανισμών). Ακόμα, ενώ η τεχνολογία μας ωθεί ολοένα και περισσότερο σε συγκατάθεση παράδοσης των προσωπικών μας δεδομένων, δεν σημαίνει πως κάτι τέτοιο γίνεται με τις ευλογίες της Ευρώπης. Συγκεκριμένα, ανησυχεί για τον έρωτα των ευρωπαίων πολιτών με τα νέα τεχνολογικά μέσα, όπως είναι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Σε αυτό το κομμάτι εργάζονται άλλωστε και τα θεσμικά όργανα της Ένωσης, δηλαδή στον έλεγχο της ανεξέλεγκτης ροής των δεδομένων, μέσω της δημιουργίας ενός πλαισίου σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων. Και η προστασία αυτή, ανάγεται σε υπέρτερο αγαθό διότι έχει συνταγματικές ρίζες.

Αντίθετα, οι ΗΠΑ δεν αντιμετωπίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα με συνταγματικό τρόπο, καθόσον στερούνται στον τομέα αυτό ομοιόμορφο χαρακτήρα. Στις άμεσες επιδιώξεις τους, έχουν εντάξει ένα πιο γενναιόδωρο μοντέλο στους τομείς ροών των δεδομένων. Και αυτό γιατί εξυπηρετεί τις ανάγκες της αγορά τους. Εν τέλει καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι, η αποτελεσματικότητα της Ασπίδας Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων θα επιβιώσει μόνο όταν θα εξυπηρετήσει κοινωνικούς

σκοπούς. Δεν αμφέβαλαν ποτέ οι δύο Ήπειροι, στην αξία του δικαιώματος της ιδιωτικής ζωής. Εκτίμηση μου αποτελεί το γεγονός, ότι, οι ΗΠΑ επιδιώκουν μια διατλαντική χαλαρότητα όσον αφορά τις διεθνής ροές. Το ζήτημα της ιδιωτικής ζωής, μεταξύ της ΕΕ και των ΗΠΑ, εξαρτάται αποκλειστικά από την αναγνώριση της ύπαρξης διαφορών και της μετέπειτα γεφύρωση αυτών, στα θέματα του απορρήτου και της ιδιωτικότητας.

Θα ολοκληρώσω με το παράδοξο που συνέβη στον Max Schrems, στον οποίο και οφείλω την ιδέα αυτής της εργασίας. Χωρίς αυτόν άλλωστε, είναι πολύ πιθανόν να μην γραφόταν. Ήταν αυτός που στον χώρο του απορρήτου ανέδειξε τα ελλείμματα του παρελθόντος και επέφερε την γένεση του Privacy Shield. Ωστόσο, αυτό που αρχικά διεκδίκησε μέσω της προστασίας των προσωπικών του δεδομένων, ήταν να χρησιμοποιηθεί το όνομα του σε χιλιάδες επιστημονικές σελίδες και να μείνει στην ιστορία ως το άτομο που εναντιώθηκε για την προστασία του απορρήτου.

Βιβλιογραφία - Πηγές

- Χρήστου Β.Ε, Το δικαίωμα στην προστασία από την επεξεργασία δεδομένων, Θεμελίωση, Ερμηνεία, Προοπτικές, Αθήνα – Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας (2017)
- Τάσσης Σπ., Τεχνολογία και Ιδιωτικότητα, σε: Κότσαλη Λ. (επιμ.), Προσωπικά Δεδομένα, Ανάλυση, Σχόλια, Εφαρμογή, Αθήνα, Νομική Βιβλιοθήκη (2016)
- Παναγοπούλου – Κουτνατζή Φ. Ο γενικός Κανονισμός για την προστασία δεδομένων 679/2016/ΕΕ: Εισαγωγή και Προστασία Δικαιωμάτων, Αθήνα Θεσσαλονίκη, Σάκκουλας (2017)
- Λαζαράκος Γ., Ο ιδιωτικός βίος, η προστασία ποσωπικών δεδομένων και το απόρρητο της επικοινωνίας. Θεμελιώδη Δικαιώματα, Νομική Βιβλιοθήκη (2017)
- Ακριβοπούλου Χ.Μ., Το δικαίωμα στην Ιδιωτική Ζωή. Απο την γένεση στην σύγχρονη διαμόρφωση και προστασία του, Αθήνα Σάκκουλας (2013)
- Robinson N./Graux H./ Botterman M./Valeri L. Review of the European Data Protection Directive, Rand Europe (2009)
- Solove D.J., The Future of reputation: Gossip, Rumor and Privacy On the Internet, Yale University Press, New Haven and London (2007)
- Ryan Goodman and Derek Jinks, How to Influence States: Socialization and International Human Rights Law, 54 Duke LJ (2004).
- White House, Consumer Data Privacy in a Networked World (Feb 2012)
<https://obamawhitehouse.archives.gov>.
- Federico Fabbrini “Fundamental Rights In Europe (2014)
- Paul M. Schwartz, Privacy Inalienability and the Regulation of Spyware
- International Working Group on Data Protection in Telecommunications, Common Position on Data Protection and Search Engine on the Internet (Updated Washington DC, 6/7.4.06) διαθέσιμο σε <https://www.datenschutz-berlin.de/und-service/veroeffentlichungen/working-paper>
- FTC Wikipedia
https://translate.google.com/translate?hl=el&sl=en&u=https://en.wikipedia.org/wiki/Federal_Trade_Commission&prev=search
- White House, Consumer Data Privacy In a Networked World (Feb 2012)

- Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Transatlantic Data Flows. Restoring Trust through Strong Safeguards (feb. 29. 2016)-Final
- David Cole and Federico Fabbrini, Bridging The Transatlantic Divide- The United States, The European Union, and the protection of Privacy Across Borders (2016)
- Winston Maxwell, Systematic Government Access to Private-Sector Data in France, 4 Int’L Data Privacy L 4 (2014)
- Colin Bennett, Regulating Privacy: Data Protection and Public Privacy in Europe and the United States (1992)
- European Parliament Resolution of 6 April 2017 on the adequacy of the protection afforded by the EU-US Privacy Shield (2016/3018)
- President Donald J. Trump nominations to Key Positions in his Administrations, www.whitehouse.gov/thepressoffice/2017/08/25/president-donald-j-trump-announces-intent-nominate-personnel-key.
- Eric Manpearl, The Privacy Rights of Non-US Persons in signal Intelligence (6 November 2017)
- A.Butler, Writer Privacy Shield in the Trump Era (2017)
- Chris Jay Hoofnagle, The Federal Trade Commission’s Inner Privacy Struggle (January 18, 2017)
- Communication from the commission to the EU Parliament and the Council Transatlantic Data Flows. Restoring Trust through Strong Safeguards, COM (2016)
- Avner Levin and Mary Nicholson ‘Privacy Law in the United States, the EU and Canada: The Allure of the Middle Ground’ (2005)
<http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=894079>
- Spiros Simitis, From the Market to the Polis: The EU Directive on the Protection of Personal Data
- Richard A. Posner, The Right to Privacy.
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Δελτίο για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, Οκτώβριος 2017, σκ Β1, διαθέσιμο σε <http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayftu.html>
- Natasha Lomas, EU-US Privacy Shield Remains Precariously Placed (Apr. 6 2017)

- BBC News, Queens Speech: New Data protection Law, BBC (June 21, 2017)
<https://www.bbc.com/news/technology-40353424>
- Anne-Marie Slaughter, The Chessboard and the Web
- Edward J. Janger & Paul M. Schwartz, The Gramm-Leach-Bliley Act, Information Privacy, And the Limits of Default Rules
- Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Transatlantic Data Flows: Restoring Trust Through Strong Safeguards, (Feb. 29, 2016)